

VICTOR MIHAILESCU CRAIU

CLAUDIU PARADAIS

VICTOR MIHAILESCU CRAIU

EDITURA MERIDIANE
1984

OBÎRȘII

Creațiile marilor artiști din toate timpurile se pretează la multiple interpretări. Ele își afirmă unicitatea și perenitatea în continuă confruntare cu diversitatea și nestatornicia criteriilor de judecată estetică, relevându-și astfel inepuizabilele frumuseți și semnificații din oricare unghi de vedere ar fi abordate. De aceea, probabil, s-a afirmat despre marii creatori că sînt mereu contemporani cu viitorul, că — metaforic vorbind — stelele lor nu apun niciodată, ci, dimpotrivă, în nesfîrșita trecere a timpului, ele își sporesc strălucirile, cucerind orizonturi spirituale din ce în ce mai vaste. Pe o asemenea orbită a pornit și steaua lui Victor Mihailescu Craiu, „fermecătorul nostru contemporan“, cum cu afecțiune îl numea un cunoscut cronicar plastic. Ea va urca treptat pentru a se înscrie definitiv în strălucita constelație a artei românești, statornicind numele acestui artist pe firmamentul figurilor de seamă ale picturii noastre.

Întrebat cîndva dacă a studiat pictura și peste hotare, Victor Mihailescu Craiu dădea un răspuns lapidar și profund semnificativ: „Boala ce mi-a măcinat din tinerețe viața nu mi-a permis să trec prin școlile străine, să cunosc marile galerii de artă ale lumii... Călăuzitori mi-au fost, în schimb, înaintașii și marea galerie de artă a pămîntului românesc“.¹

Un vibrant sentiment al apartenenței la glia strămoșească, la meleagurile natale, străbate întreaga sa creație, făcînd din ea un produs autentic al acestui pămînt, o expresie veridică a spiritualității românești de ale cărei obîrșii artistul era pe deplin conștient. „Consider, asemenea dascălului nostru Tonitza — declara el — că nu tonul, subtonul sau complementarul în sine sînt cheia exprimării în pictură, ci sentimentul și știința cu care faci culoarea. Într-un fel face și simte culoarea, să zicem, un călător străin care vine în Moldova cu cartoanele sub braț să caute pitoresc românesc și cu totul altfel o fac eu care sînt de aici, deși lucrăm cu aceleași elemente. Trăind în mijlocul poporului tău, în cadrul tău geografic, cu istoria neamului tău drept căpătîi, cu zestrea adusă în tine de la înaintași, găsești, dacă lupți și ești artist, acel limbaj specific care conferă artei noastre un sunet aparte, sunetul național“². Recunoaștem în această profesiune de credință nu numai marea lecție de conștiință civică și artistică pe care i-au oferit-o măestrîi săi, Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza, la Academia de arte frumoase din Iași, ci și rădăcinile mai adînci ale acestui crez în comuniunea pictorului cu natura patriei, cu pămîntul și istoria neamului său.

Originar din Belcești, sat mare, situat aproape de faimosul Cotnari, între Hîrlău, Tîrgul Frumos și Iași, Victor Mihailescu Craiu a venit pe lume la 1 ianuarie 1908. Cum relata el însuși mai tîrziu, era primul fiu al Elenei Popovici din Belcești și al lui Ernest Mihailescu Craiu din Războieni—Neamț. Bunicul dinspre mamă fusese multă vreme primar la Belcești, iar

străbunicul — „dascăl al odraslelor moșierului Vogoride“. Despre bunica dinspre tată își amintea că era o femeie distinsă, care, printr-o încrengătură complicată, se înrudea cu familiile Donici și Neculce, iar despre tatăl său afirma că se trage dintr-un Mihail Craiu, neam de răzeși din vremea lui Ștefan cel Mare, devenit, în împrejurări necunoscute, Mihailescu Craiu.

Părinții viitorului pictor se îndeletniceau cu agricultura. Deși ar fi dorit să se instruiască în cele mai înalte școli, Ernest Mihailescu „a învățat cât a putut singur, apucându-se apoi de munca pământului, a pământului mamei, pentru că el (...) nu avea decât o viișoară cu viță foarte veche“. În orele derăgaz, membrii familiei ascultau muzică sau făceau lecturi din scriitorii noștri clasici. „Tata ne citea seara din *Sultânica* lui Delavrancea“, autor venerat de el pentru că „îi apăraseră teribil pe țărani într-un proces răsunător“, relatează pictorul, adăugînd că și din Eminescu se citea și că lecturile acelea i-au lăsat o vrajă în suflet care nu l-a mai părăsit întreaga viață.³

Victor Mihailescu Craiu și-a petrecut copilăria mai întâi la Belcești, apoi la Miroslava, unde părinții s-au mutat după cîțiva ani de la nașterea sa, și, în fine, la Spinoasa, unde locuiau bunicii dinspre mamă și unde revenea în fiecare vară ca să-și petreacă vacanțele. În 1919, familia Ernest Mihailescu Craiu s-a mutat definitiv la Iași, stabilindu-și domiciliul pe actuala Alee Copou. „Precum se vede — conchidea artistul într-un interviu — leagănul în care am copilărit e satul moldovean, fie el Belcești, Războieni sau Spinoasa. Lumina însă am văzut-o pentru prima dată într-o căsuță care mai rezistă încă la Belcești“⁴.

Dintre toate locurile copilăriei, satul natal i-a rămas cel mai drag, pictorul revenind acolo ori de cîte ori avea prilejul. „Îl iubeam — mărturisea el spre amurgul vieții — pentru că era un sat mare, din șapte sate, cu aluviuni din toate părțile, cu verdeață și copaci de stepă, interesant pentru pictură, dar și pentru că erau acolo, și mai sînt și acum, moldoveni buni, care știau să se organizeze singuri...“⁵

Victor Mihailescu Craiu și-a făcut studiile elementare la Școala primară „Mihail Kogălniceanu“ din Iași, unde părinții l-au adus și l-au înscris în toamna anului 1914, lăsîndu-l în gazdă la o familie de pe strada Română, foarte aproape de școala respectivă. A urmat apoi liceul la Seminarul pedagogic universitar din același oraș, susținînd examenul de bacalaureat în 1927. Se înscrie la Academia Comercială din București, dar, constatînd că îndeletnicirile comerciale sînt incompatibile cu firea și aspirațiile sale, abandonează curînd Academia înscriindu-se ulterior la Facultatea de drept și filosofie a Universității ieșene, ale cărei cursuri le-a frecventat între anii 1929 și 1933.

Deși se angajase pe calea unor asemenea studii, sensibilitatea ieșită din comun, firea visătoare și meditativă, înclinația spre poezie, spre litera-

tură în general, moștenită din familie, dar mai cu seamă aptitudinile vădite pentru muzică și pictură stimulate considerabil în contact cu intensă viață cultural-artistică din capitala Moldovei l-au călăuzit spre alte orizonturi.

Student în anul II la drept și filosofie, Victor Mihailescu Craiu se înscrie în 1931 și la Academia de arte frumoase din Iași, avînd aici privilegiul de a studia pictura cu Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza, doi dintre cei mai prestigioși maestri ai penelului românesc din epoca interbelică. Își asigură astfel, sub îndrumarea lor, temelia trainică a strălucitei sale cariere artistice, care se va împlini continuu, cu o neabătută consecvență stilistică fără salturi spectaculoase, cu trudă și modestie, cu îndoieli și elanuri, cu tristeți și reverii, cu sacrificii și satisfacții pe care numai adevărații creatori le cunosc și cărora numai ei sînt capabili să li se supună de bună voie, cu o exemplară devoțiune.

Dăruindu-se nelimitat artei sale, treptat, Victor Mihailescu Craiu își confundă, pînă la identificare, biografia cu propria-i creație. După expresia unui confrate, într-adevăr, „omul acesta n-a avut iubită, nici soție. S-a logodit cu muzica și s-a căsătorit cu pictura”.⁶ A trăit numai pentru pictură și numai prin pictură, bucurîndu-se de splendorile naturii, de poezia roadelor ei, de candorile oamenilor simpli și de farmecul așezărilor acestora, pe care le-a zugrăvit întotdeauna cu o adîncă înțelegere.

ÎNTRE PICTURĂ ȘI MUZICĂ

Întrebat, cu prilejul unui interviu, care consideră că a fost momentul crucial în activitatea sa artistică, Victor Mihailescu Craiu a răspuns prompt: „Atunci cînd am ales între pictură și muzică”.⁷

Opțiunea a fost, neîndoielnic, dificilă, deoarece muzica nu a constituit pentru el o simplă toană a tinereții, ci o preocupare serioasă, pasionantă. La vioară — instrumentul său preferat — a învățat să cînte din copilărie, avînd mai întîi dascăli lăutari, apoi profesori cu studii riguroase.⁸ Trebuie să subliniem, de altfel, că alegerea picturii nici nu a dus, efectiv, la dispariția preocupărilor muzicale, acestea prelungindu-se de-a lungul întregii sale vieți, dar nu ca un „violon d'Ingres”, ci ca un exercițiu secund, practicat cu autentică vocație și cu surprinzătoare implicații în pictura sa.

Continuînd să se ocupe de muzică și după ce a optat pentru pictură, Craiu a făcut-o atît în accepția proprie a noțiunilor, cîntînd efectiv la vioară pînă tîrziu, în pragul senectuții, dar și într-un sens figurat sau, în orice caz, mai puțin obișnuit. Convins că artele, oricît ar părea de diferite, ca mijloace de expresie, se înrudesesc îndeaproape și că, de fapt, marea artă nu este decît una singură, „fie că ții în mînă scripca, pensula ori condeiul”, el a încercat — și a crezut realmente că a izbutit — să convertească muzica în pictură și

pictura în muzică. „Eu aveam muzica în mine“, se confesa artistul, destăinuindu-ne că toată viața nu a pictat decât muzică și că tot ce a pus el în culori cîntă; că există o muzicalitate a picturii, că între arta culorilor și arta sunetelor există inefabile corespondențe, bineînțeles, pentru cine are „ureche muzicală și... ochi acordat la auz“. Schimbînd paleta cu vioara, pictorului îi plăcea „grozav de mult să-și interpreteze tablourile la acest instrument“. Înainte de a trece la șevalet, el apuca mai întîi vioara ca să cînte florilor pe care urma să le picteze, ca și cum acestea ar fi fost niște ființe vii, însuflețite. „De ce le cînți, maestre?“, l-a întrebat odată un admirator. „Ele sînt iubitele mele pe care le sacrific. Nu știi că în Antichitate sacrificarea se făcea cu ritual muzical? Le cînt ca să fie mai frumoase și să nu regrete“.⁹ Astfel, sonoritățile melodioase ale viorii începeau să pîlpîie printre petalele suave ale florilor, să se prefire de-a lungul lujerilor delicați ai acestora și peste smălțurile modestelor, dar atît de armonioaselor ulcele de lut, așternîndu-se apoi, odată cu ele, pe cartoanele pictorului ca să rămîină acolo pentru totdeauna, transfigurate în sonorități cromatice, în melodioase poeme de culori și de lumini.

Muzicalitatea picturii lui Craiu nu a trecut neobservată și a prilejuit interesante analogii. Unii exegeți au relevat faptul că „artistul e un liric delicat, un poet al culorilor, captivat de vibrația lor muzicală“, că în tablourile sale culorile cîntă și ne vrăjesc pentru că însuși sufletul artistului a cîntat și a fost vrăjit în fața lumii; alții au simțit în ele „o muzică a lemnului cu rezonanțe intime, cu suspinuri prelungi de viori, cu gemete dulci de violoncel și cu arpegii ascendente de flaut“; s-a scris, de asemenea, despre „ondulația blîndă a muzicii pe care o emană pictura lui“ și s-au deslușit în culorile sale „așternute cu suflet generos“ acordurile unor valori supreme ale muzicii românești: „*Balada* lui Ciprian, despletită peste obcine, *Rapsodia* enesciană, urcînd în trepte de ciocîrlie spre azur, tînguirea cavalului cînd «sara pe deal buciul sună cu jale», deci Moldova în ce are ea mai aproape de inimă“.¹⁰

Iată de ce, reflectînd asupra rezonanțelor picturii lui Craiu, asupra acelei magii care ne face să „ascultăm“ cu privirile armoniile muzicii sale interioare, trebuie să conchidem că, alegînd între muzică și pictură, artistul a optat, de fapt, pentru amîndouă, convertind arcușul în penel și penelul în arcuș, iar atunci cînd, efectiv, arcușul a început să nu-l mai asculte, din cauza vîrstei și a bolii sau, poate, mai curînd, din cauza absorbirii sale totale în universul mirific al culorilor, el a continuat să cînte mai departe, dar numai cu penelul...

LA BELE-ARTE

În 1931, cînd tînărul Victor Mihailescu Craiu lua hotărîrea să se consacre picturii, Școala de bele-arte din Iași trecea prin profunde prefaceri. La 16 au-

gust al aceluia an, un „Anunțiu“ afișat în incinta școlii aducea la cunoștință tuturor celor interesați că instituția „a fost transformată în Academie de arte frumoase, bucurându-se de toate drepturile acordate universităților și școlilor superioare, conform legii de autonomie universitară alcătuită din inițiativa d-lui Nicolae Iorga, ministrul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor...“¹¹ Faptul reprezenta încununarea unor susținute strădanii și demersuri întreprinse de noul director al Școlii, pictorul Ștefan Dimitrescu.¹²

În calitate de profesor și director — apoi și de rector —, Dimitrescu a urmărit o restructurare a învățămîntului artistic ieșean, procedînd pe de-o parte la degajarea acestuia de canoanele sclerizate ale academismului, iar pe de-altă parte la lărgirea și modernizarea cadrului organizatoric al instituției și programului ei de învățămînt.¹³ Argumentele aduse în sprijinul demersurilor sale dezvăluiau adesea concepții profund patriotice privind specificul național și rosturile artelor românești, artistul evoluînd și în propria-i creație de la academism la neoimpresionism, iar de aici, cum singur spunea, la „limpezirea drumului către elementele de sensibilitate românească“.

Ajuns student la Bele-arte în toiul unor asemenea transformări și fiind repartizat chiar în clasa de pictură a profesorului de la care emanau aceste înnoiri, Victor Mihailescu Craiu a beneficiat de avantajele unui moment unic în istoria învățămîntului artistic ieșean, ale cărui consecințe au fost dintre cele mai fructuoase pentru propria-i creație, dar și pentru viața artistică din vechea capitală a Moldovei. Atras de inepuizabilul spirit al marelui artist și profesor care a fost Ștefan Dimitrescu, Victor Mihailescu Craiu a deprins de la el, ca și ceilalți colegi ai săi — Nicolae Popa, Călin Alupi, Mihai Cămăruț — în primul rînd „loialitatea față de legile nescrise ale breslei, față de oamenii și așezările patriei“.¹⁴ După dispariția prematură a maestrului său, în 1933, Craiu a avut șansa de a trece sub îndrumarea lui Nicolae Tonitza, strălucit continuator al lui Ștefan Dimitrescu mai întîi ca profesor la clasa de pictură, apoi și ca rector al Academiei între anii 1937 și 1939.

Spre deosebire de profesorii anteriori — Gheorghe Panaiteanu, C. D. Stahi, Emanoil Bardasare și Gheorghe Popovici — care impuneau elevilor canoanele prestabilite și rigide ale academismului, fără să țină seama de personalitatea fiecăruia dintre ei, Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza au ridicat la rang de principiu suprem al metodei lor pedagogice îndrumarea diferențiată a elevilor, în funcție de sensibilitatea și temperamentul, de capacitatea apercceptivă și talentul fiecăruia în parte. Așa se face că discipolii lor cei mai buni și-au păstrat trăsăturile distincte, devenind personalități inconfundabile în ansamblul artei românești.

Cît de fertile au fost pentru Victor Mihailescu Craiu lecțiile de probitate artistică pe care i le-au oferit cei doi maștri, rezultă, la modul cel mai

convingător, din creația sa, din împlinirile ei, dar și din mărturisirile pictorului: „Am crescut la școala stimaților mei profesori. Sînt un admirator al marilor noștri maestri de care nu m-am putut rupe fiindcă ar fi rămas un gol în sufletul meu, gol pe care nu l-am dorit artei românești.”¹⁵

Nutrind convingerea că „omul trebuie să creadă în ceva”, că părinții săi de la Belcești au crezut în pămînt și că el credea în frumusețile pămîntului, crescînd, de mic copil, într-un fel de cult al *naturalului*, Victor Mihailescu Craiu afirma că nu a putut picta niciodată „din cap” și că maestrul său, Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza, l-au educat — potrivit firii sale — tocmai în sensul acesta, de a urma natura, de a se inspira din frumusețile ei.

Pe Ștefan Dimitrescu îl considera „un admirabil desenator” și recunoștea că a învățat de la el în primul rînd compoziția, dar și tehnica neoimpresionistă, pe care maestrul se străduia s-o transmită discipolilor săi, desigur, ca antidot al canoanelor academismului. Lui Nicolae Tonitza îi datora, printre multe altele, convingerea că nu trebuie să picteze niciodată ceea ce nu-l ademenește, că „arta trebuie să fie o desfășurare de preaplinuri sufletești, aparent nesilită, ca un joc. Altminteri își pierde fascinația și devine monetă curentă.”

Dar Craiu își amintea cu admirație și de ceilalți profesori de la Academie — Octav Băncilă, Ioan Cosmovici și Petre Troteanu — considerînd că toți la un loc i-au transmis lui și generațiilor de artiști formați la Iași — Alupi, Cămăruț, Popa, Baba, Agafiței, Boușcă și alții — acea generozitate cromatică, acea „foame pentru culoare”, prin care „noi, cei din școala moldovenească ne distingem în primul rînd”, firește, „fiecare în felul lui”. El conchidea, în esență, că „Iașul a avut la Bele-arte profesori buni” și că „datorită lor, echipa noastră a însemnat ceva în mișcarea plastică a Moldovei și chiar a țării.”¹⁶

ÎMPLINIRI

Spre deosebire de alți artiști al căror potențial creator a fost imprevizibil la începutul activității lor, Victor Mihailescu Craiu și-a făcut resimțite liniile de forță și trăsăturile definitorii ale creației și personalității sale încă de la primele expoziții personale, organizate în 1934 și 1936, așadar la puțină vreme după absolvirea Academiei de arte frumoase din Iași. Din păcate, nu a răzbit pînă la noi (sau nu am izbutit noi să depistăm) nici una dintre lucrările expuse atunci, dar presa vremii ne-a păstrat mărturii edificatoare în acest sens. Astfel, în numărul din 6 iulie 1934 al ziarului ieșean „Opinia”, apare o cronică la prima sa expoziție personală, „organizată pe un perete din fund al librăriei Socec din Iași”. Semnatarul cronicii vedea în tînrul absolvent „un talent viguros și original”, un „vizionar și fin in-

telectual", eliberat „încă de pe acum de toate influențele inerente tinereții". În final, se aprecia că talentatul debutant „va face mîine cinste artei românești".

Doi ani mai tîrziu, adică în 1936, în cîteva numere ale aceluiași ziar, din lunile mai-iulie, se relatea că pe strada Lăpușneanu, „într-o sală mică și cu totul improprie expozițiilor de pictură", Victor Mihailescu (care semna pe atunci fără cel de-al treilea nume) „expune peste cînzeci de uleiuri, care sînt suficiente pentru studierea tehnicii, a acordurilor cromatice și a temperamentului său". Autorul anonim al articolului din care cităm ține să ne asigure că „pentru publicul ieșean, însetat de cunoașterea manifestărilor plastice locale, dl. Victor Mihailescu nu este un necunoscut", că el a expus și mai înainte „în nenumărate rînduri, cu ocazia expozițiilor colective de la Bele-arte" și că „subtilul critic plastic Nicolae N. Tonitza" a văzut, printre cei dintîi, în frămîntările elevului de la Academie toată bogăția sufletului său și o putere de interpretare a subiectelor „care va zămisli comori de o scilpitoare originalitate". Este interesantă și impresia de ansamblu pe care a produs-o expoziția asupra cronicarului: „Cînd mă gîndesc la arta domnului Victor Mihailescu nu-mi aduc aminte de un singur tablou, de pasta curată pusă cu penelul sau cu cuțitul, ci de un simțămînt puternic și predominant care face din toate lucrările sale un întreg scăldat în atmosferă."¹⁷

Într-un alt număr al „Opinie" găsim o știre — de data aceasta semnată de scriitorul Aurel Leon — în care se precizează că, la vernisaj, „cuvîntul de deschidere l-a rostit d-l. Grigore Trancu-Iași, fost ministru, care, entuziasmat de frumusețea expoziției, a prezis tînărului expozant una dintre cele mai strălucite cariere artistice". Asociindu-se pronosticului, Aurel Leon recunoștea și el, încă din 1936, că „d-l Mihailescu este într-adevăr un talent viguros", care nu face comerț de culoare, nici nu caută să scoată efecte ieftine și că „lucrează în tonuri și nuanțe îndelung studiate", trecînd „subiectul prin suflet înainte de a-l așterne pe pînză".¹⁸

Noi trăsături definitorii ale creației și personalității artistului în anii debutului sînt relevate într-un articol apărut în ziarul „Iașul", sub semnătura profesorului, pictorului și criticului de artă Alexandru Popovici. Acesta vedea în tînărul Victor Mihailescu „un om onest și de bună credință, trist și palid, interiorizat și răbdător, care a fost și este mereu o mare și chinută sensibilitate, în luptă cu prejudecățile obtuze și exasperat de propriile-i incertitudini", simțindu-se „cu siguranță ca un om jupuit de piele în contact direct cu lumea din afară." Alexandru Popovici se îndoia atunci că au fost mulți acei care i-au înțeles cu adevărat pînzele „mari și cenușii, vibrînd de o emoție interioară și neavantajate de nici un fel de rame aurite, nici de o picantă stridentă a culorilor" și se întreba în finalul articolului său: „Ce va face oare Cetatea cu acest tăcut și retras, dar cu atît mai prețios, fiu al ei?"¹⁹

În decembrie 1938, un alt cronicar ieșean, Grigore V. Coban, vizitându-l pe Victor Mihailescu Craiu, mărturisea că a rămas surprins de noutățile pe care le-a văzut în atelierul acestuia și constata admirativ că, de la primele expoziții, pictorul a mai urcat câteva trepte, că se află în plină ascensiune, că și-a luminat considerabil paleta, care la început era mai posomorită, mai sobră, mai gravă, și că, spre deosebire de ceilalți plasticieni ieșeni, el „se impune printr-o originalitate aproape agresivă”. Cronicarul citat îl îndemna pe artist „să-și încarce geamantanul cu lucrări alese pe sprinceană și să se oprească, cu ele, drept la *Dalles*”, deoarece bucureștenii vor avea ce vedea, „vor avea revelația unui nou talent, care promite zboruri mari spre piscurile artelor plastice românești”.²⁰

Am evocat doar câteva opinii esențiale, considerăm noi, pentru a cunoaște trăsăturile distincte ale operelor din anii debutului. Din lectura lor rezultă că, la început, Victor Mihailescu Craiu se afla totuși — cum era și firesc, de altfel — sub înriurirea lui Ștefan Dimitrescu și a lui Nicolae Tonitza. Tonurile grave, cenușii, sobre, de care vorbeau cronicarii citați, descindeau cu certitudine din atmosfera cromatică generală a creației dimitresciene, iar acele fulgurații evanescente, cu fluidități învăluitoare, simptomatice pentru evoluția sa ulterioară, își aveau, desigur, sorginea mai ales în pictura lui Tonitza. Cu toate acestea, debutul lui Victor Mihailescu Craiu a fost salutat ca o revelație și nicidecum ca un fenomen epigonic. Strălucitele exemple oferite de cei doi maștri au fost asimilate creator de discipol într-o sinteză proprie, originală, care s-a cristalizat treptat. Un *Peisaj de la Văratec*, din anul 1936, păstrat în colecția familiei, este pictat în ocruri, brunuri și griuri care lasă deja să se întrevadă o manieră proprie. Aceleași culori dominante, la fel de sensibil nuanțate și armonizate, le întâlnim și în *Portretul unui copil de țăran*, datînd din 1938, aflat, de asemenea, în colecția familiei.

Procesul de evoluție a pictorului intră pe un făgaș vădit propriu mai ales în următorii doi-trei ani (1938—1940). Din această etapă se păstrează mai multe lucrări, reprezentînd îndeobște flori și naturi statice dintre cele mai diverse: cu ulcele și pensule, cu fructe și legume, cu albume și ouă roșii, cu sitari și felii de harbuz, aproape toate fiind așezate în panere țărănești, în străchini și în căușe de lemn, așezate pe lăicere și scoarțe moldovenești, sugerate discret, dar cu o mare autenticitate cromatică. Ele compun o atmosferă specifică, autohtonă, fără ca artistul să insiste ostentativ și cu migală asupra motivelor decorative ale țesăturilor, cusăturilor și vaselor de ceramică reprezentate. Asemenea lui Ștefan Dimitrescu, promotorul neobosit al specificului nostru național în artă, Victor Mihailescu Craiu a izbutit să surprindă în creațiile sale, încă din anii debutului, această atmosferă autohtonă, pictînd nu motivele decorative ale artei populare, ci — așa cum observa Oscar Walter Cisek — „fiorul care trece prin ele, prin cusăturile,

crestăturile, prin ceramica și prin scoarțele țărănești”.²¹ Învățămintele nemijlocite sau cele primite prin intermediul operelor măștrilor săi, intrând în interferență cu vibrațiile proprii sale sensibilități, trecînd prin retortele tainice ale eului său creator, au devenit altceva, au dobîndit rezonanțe și inflexiuni noi, emise din resorturile lui interioare, care, în pofida oricăror afinități, nu puteau fi identice cu ale altora. Semnificative în acest sens sînt lucrările intitulate *Albume și ouă roșii*, *Ulcică și pensule*, *Stînjenei pe fond brun*, *Lucrător obosit*, precum și unicul său *Autoportret* în ulei, toate datînd din anii 1938—1940. Prima se distinge printr-o picturalitate densă, cu acorduri de brunuri grave; a doua este la fel de consistentă ca picturalitate, dar mai luminoasă totuși, fiind compusă în variații de griuri și albastriuri, delicat orchestrate și susținute de ocrurile calde ale ulceleii; stînjeneii din cel de al treilea tablou își difuzează tonurile violacee pe fondul unor brunuri atît de grave, încît ei înșiși par contaminați de gravitatea acestora.

În variații aproape exclusive de brunuri sînt construite și celelalte două tablouri menționate, ambele datînd din 1940. Imaginea *Lucrătorului obosit* impresionează prin remarcabila plasticitate a formelor, prin cromatică sa, dar și prin reflecțiile asupra unei anumite condiții umane. Cu aceeași intensitate picturală își dezvăluie artistul propriul univers spiritual în *Autoportret*. Expresia sobră și meditativă a chipului, privirile adînci și înțelegătoare, zîmbetul imperceptibil, dar de o nesfîrșită blîndețe, înclinarea ușoară a capului spre umărul drept, într-o atitudine contemplativă sînt tot atîtea deschideri spre adîncurile unei umanități cu resurse afective și apercceptive inepuizabile, reliefînd o personalitate complexă, generoasă și modestă în același timp. Mai ales incredibila sa modestie, cum au calificat-o unii exegeți, se detașează din trăsăturile acestui autoportret.

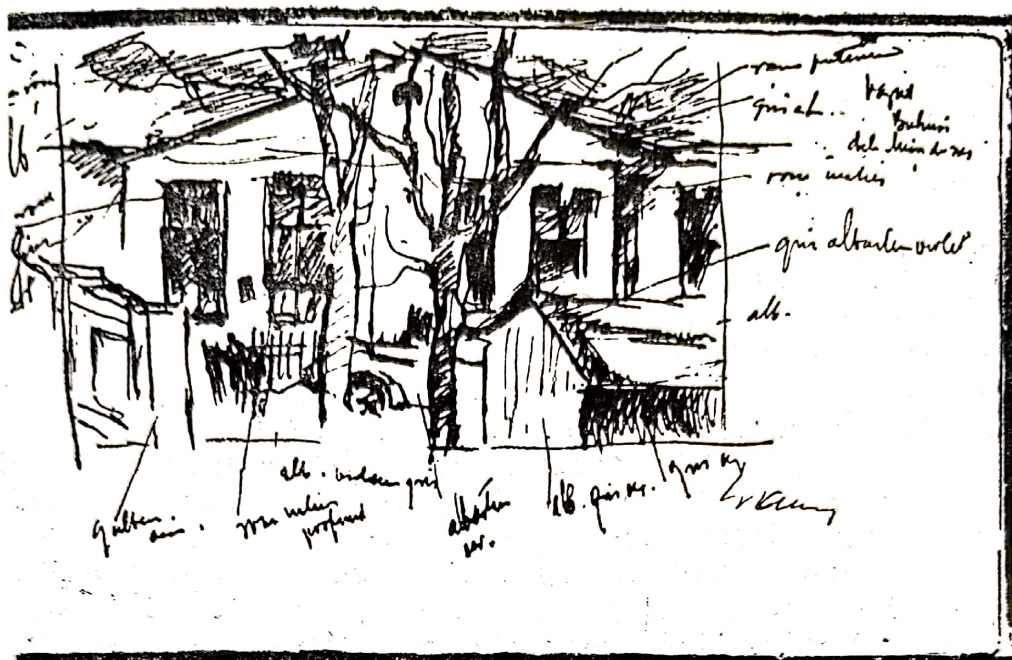
Lirismul lui Craiu în lucrările din anii debutului este profund și grav, dar nu angoasat, posomorît, cum au crezut unii cronicari, ci mai curînd meditativ. Să nu uităm că pictorul studiase filosofia, că era, structural, un reflexiv, că iubea poeziile lui Eminescu, Goga și Blaga, ale lui Rimbaud și Baudelaire, că admira pe Beethoven și că a continuat să citească sau să asculte, întreaga viață, operele celor mai de seamă scriitori și compozitori români și străini. Nutrea, de asemenea, o nețărmurită admirație pentru Andreescu și Luchian, pentru Dimitrescu și Tonitza, pentru Rembrandt și Vermeer, Velázquez și Goya, Van Gogh și Gauguin — artiști ale căror opere ilustrau preocuparea pentru marile probleme ale existenței. De aceea, anticipînd oarecum evoluția ulterioară a lui Craiu, trebuie să subliniem, că meditația lirică, transpusă în sonoritățile unei ample claviaturi cromatice, pornind de la notele cele mai joase și ajungînd pînă la cele mai înalte, constituie de fapt trăsătura definitorie a întregii sale creații.

În general, pictura de tinerețe a lui Craiu este realizată într-o pastă mai consistentă, cu luminozități potolite, aproape vîscoase, care îi atenuază

vibrațiile. Paleta sa cuprinde adeseori, în această etapă, doar câteva nuanțe de brun, gri și ocră, înviorate arareori prin imixtiunile unor albastruri și roșuri discrete. Sub magia penelului acestea se constituie, însă, în armonii cromatice de o mare picturalitate, capabile să sugereze o lume distinctă, un mod specific de a contempla realitatea și de a reacționa în fața ei, o atmosferă intimă de reverii și meditații în jurul obiectelor reprezentate, emanând din conștiința artistului, din capacitatea acestuia de a transfigura imaginea, de a o investi cu sensuri și semnificații noi. Într-o *Natură moartă cu sitari*, bunăoară, o asemenea atmosferă se constituie numai din două culori dominante: din brunurile penajului sitarilor și din griurile albastrii care alcătuiesc fondul. Chipul delicat și modest al unei fete este surprins cu o adâncă înțelegere umană și cu o învăluitoare afecțiune într-un halou de brunuri vapoase, cu nuanțări spre carmin, pe fondul ocră cald, care le susține și le potențează, făcându-le să respire sub ochii noștri. Cu o remarcabilă consistență picturală, rezultată însă din aceleași parcimonioase combinații cromatice, este evocată și atmosfera târgurilor noastre de altădată într-un nostalgic *Peisaj din Podu Iloaiei*, reprezentând câteva case povîrnite, învăluite în ocru umbrite de brunuri, cu pereții scăldați în sineală și cu acoperișurile roșii-ruginii cocoțate deasupra lor.

Evoluția pictorului spre lumină, spre vibrație intensă, spre ample orchestrații cromatice, s-a produs treptat și laborios, pe temeiul unor stărui-

toare exerciții, menite să-l apropie de cunoașterea și stăpânirea tainelor meșteșugului, de cucerirea continuă și prudentă a unor noi orizonturi și altitudini, fără aventuri gratuite și riscuri inutile, fără alunecări către alții, fără diluarea consistenței picturale de dragul policromiei și al efectelor luminoase, într-un cuvânt, fără pierderea profunzimii poetice, a aceluși lirism meditativ, care conferă un farmec aparte creației sale. „Cu evoluția asta e o poveste”, afirma Craiu într-un interviu, opinînd că „artistul trebuie să se grăbească încet” și că, oricît ar evolua, „trebuie să rămînă mereu el însuși”, inconfundabil și recognoscibil în toate operele sale. Cu alte prilejuri, el mărturisea că se străduiește să studieze lucrurile în adîncimea lor, pentru a surprinde acele detalii care le sînt cu adevărat caracteristice; că este obsedat de lumină, dar nu în sensul considerării ei ca un factor exterior materiei, menit a o face mai frumoasă, ci ca o componentă structurală a acesteia, integrată organic în substanța ei, conchizînd că numai pe asemenea căi se poate ajunge la o viziune artistică proprie, că numai prin asemenea detalii, boii săi, bunăoară, nu mai seamănă cu cei pictați de Grigorescu.²²

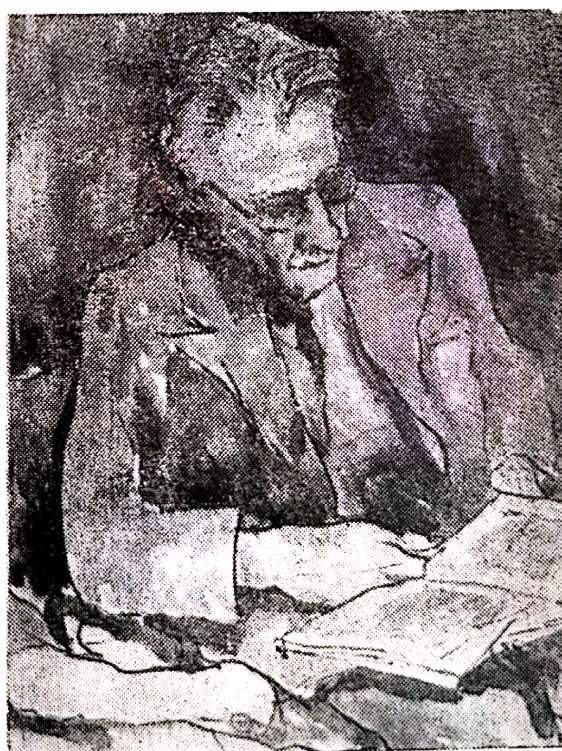
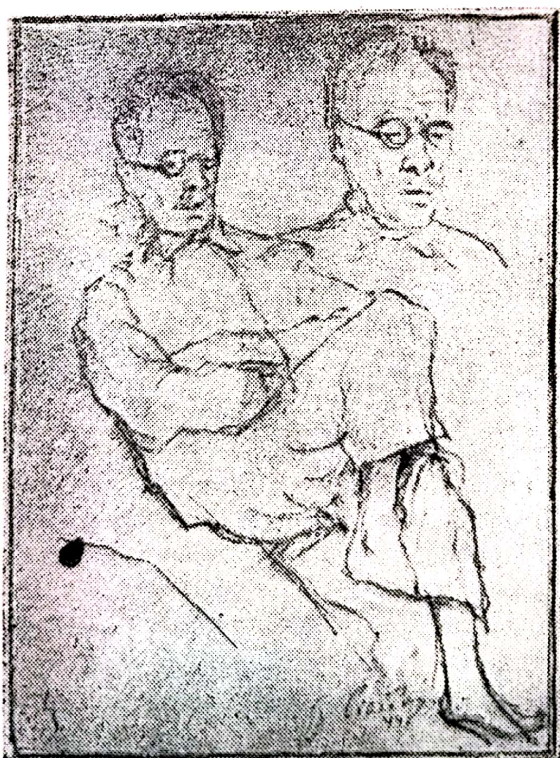
Pentru a fi înțeleasă exact, considerația noastră de mai sus asupra ampleror orchestrații cromatice ale picturii lui Craiu trebuie raportată la scara întregii sale creații și nicidecum la fiecare lucrare în parte. Cu alte cuvinte, numai privit în ansamblu, universul picturii sale impresionează printr-o fascinantă bogăție de culori. Altfel, dacă îl analizăm lucrare cu lucrare sau etapă cu etapă, lesne constatăm că, în cadrul fiecărui tablou sau moment al

evoluției, artistul s-a rezumat — cu unele excepții, firește — la o gamă restrînsă de culori dominante, pe care le-a nuanțat însă cu o uimitoare sensibilitate, scaldîndu-le și vibrîndu-le în lumină, amestecîndu-le cu propriile reverii și candori topite și frămîntate în adîncurile sufletului pentru a trece apoi, odată cu acestea, în mirificele sale plăsmuiri. Nu întîmplător, de altfel, dialogînd, cîndva, cu Pallady, care definise pictura ca pe „o luptă între materie și spirit”, Craiu îi replica ilustrului confrate că, după opinia sa, această artă reprezintă mai mult decît atît, ea este însăși „implicarea spiritului în materie”, este „amprenta culturii eterne în efemerul material”. El era convins că, „privind un tablou, poți vedea imediat gradul de cultură al autorului”. Și aceasta nu doar în temă, pe care unii dintre confrății săi „o vor eseistică, doctă și elaborată ideatic, uitînd uneori să rămînă pictori, ci în culoare, în subtilitatea meșteșugului, în modul de exprimare”.²³ Despre sine însuși considera că „cea mai bună pictură” a făcut-o „imediat după Bele-arte, cînd toți se minunau și nimeni nu-și puneă vreun semn de întrebare”, apoi în perioada cît a locuit pe Sărărie, „unde parcă îl urmărea memoria lui Creangă”. Cronologic, cele două etape s-ar încadra între anii 1935—1940 și 1950—1964, dar asemenea delimitări sînt, desigur, foarte relative. Este drept că la un moment dat, prin anii 1970—1975, în evoluția firească, organică, progresivă, a creației lui Victor Mihailescu Craiu se produce o discontinuitate, aproape violentă, de factură cromatică și o intensificare pînă la paroxism a luminii, care marchează o fază vădit distinctă, denumită de pictor „a culorilor astrale” sau „a culorilor fosforescente”. El declara atunci că a rupt-o cu pictura veche, că a visat încă din tinerețe „să facă o supra-artă” și că pînă la urmă a reușit, inventînd „combinațiile cu fosfor” de care n-ar fi fost străini, la vremea lor, nici Rembrandt și Vermeer, dar care acum nu se mai găsesc nicăieri pe glob, așa cum le combină el...²⁴

Moștenirea artistică lăsată de Craiu se cifrează la cîteva mii de lucrări, executate în ulei, acuarelă sau guașă, pe carton sau pe hîrtie și foarte rar pe pînză ori alte materiale, precum și la un număr impresionant de schițe, desene, studii în creion, cărbune sau tuș, care atestă o activitate laborioasă, un ascuțit spirit de observație și o perseverență tenace, toate la un loc mărturisind aspirația sa neistovită spre desăvîrșire. „Tehnica acuarelei și guașei, deși mult cultivată — observa Petru Comarnescu — rareori o găsești stăpînită cu adevărat ca la Craiu”. Același critic considera guașele sale „de o limpezime și de un intens lirism cum nu mai întîlnise de la Luchian încoace.”²⁵

În anii deplinei maturități artistice, Craiu a continuat să cultive aceleași genuri ale picturii pe care le abordase încă din tinerețe: portrete și compoziții, cu precădere din lumea satelor, naturi statice și flori, interioare și peisaje.

Consecvent îndemnurilor lui Tonitza și Dimitrescu, dar și propriei sale firi, Craiu nu a pictat decât ceea ce l-a ademenit, ceea ce a iubit el mai mult: glia străbună și frumusețile ei, roadele și oamenii acestui pământ. A excelat însă, mai cu seamă, în peisaje, în zugrăvirea meleagurilor patriei, cu toate splendorile lor, zămislite de natură sau făurite de oameni, înțelese și simțite ca realități primordiale și perene ale spiritualității românești, cărora le datorăm originalitatea, identitatea inconfundabilă a creativității noastre. Credea atât de mult în această conexiune, încît considera că oamenii nu pot fi înțeleși, nu pot fi zugrăviți în toată autenticitatea lor, dacă nu sînt înțelese și zugrăvite mai întîi — cu toată dragostea și pătrunderea — meleagurile pe care aceștia s-au născut și trăiesc din vremuri imemorale. „Natura și deci peisajul te învață cum să pictezi compozițiile și portretele“, afirma el, adăugînd că „un pictor modern, dacă nu-i un bun peisagist, ar trebui să se lase de artă“. Era pe deplin conștient, totuși, că portretul și compoziția sînt genurile majore ale picturii, dar condiționa supremația lor de „excelența peisagisticii realizate în sînul naturii“ sau în ambianța așezărilor din care provin modelele acestora²⁶. Iată de ce personajele care populează creația lui Craiu sînt *oameni ai acestui pământ, ai acestor locuri, nu ființe în general*

și de oriunde... Legăturile lor ancestrale cu meleagurile natale sînt sugerate prin subtile corespondențe cromatice, staturile și chipurile lor ca și casele menite să-i adăpostească fiind construite din brunurile și ocrurile calde ale pămîntului din care s-au ivit, pe care trăiesc și muncesc și în care se vor întoarce pentru totdeauna; în straiile lor își împletesc reflexele culorile peisajului românesc: verdele nuanțat al arborilor și al ierburilor, galbenurile și portocaliurile poamelor și lanurilor pîrguite, ruginiurile toamnelor, argintiurile iernilor și albastrurile azururilor pe sub boltirile cărora se perindă ciclic neasemuitele noastre anotimpuri.

Revelatoare prin specificul atmosferei lor, prin semnificațiile profunde ale unor asemenea corespondențe cromatice, dar și prin firescul atitudinilor și expresiilor, prin sobrietatea, modestia și marea omenie pe care o degajă, se impun atenției portretele *Moș Costache dulgherul*, *Strămoșul*, *Tăietorul de lemne*, *Țăran*, *Moș Gheorghe Baci*, *Portret de muncitor*, *Portret de muncitoare*, *Țăran de la Flămînzii*, *Portet de băiat* și, mai ales, memorabilele compoziții inspirate din lumea satelor, cu personaje surprinse în toiul muncii sau în clipe de odihnă, prinzind sau petrecînd. Dintre acestea relevăm îndeosebi scenele intitulate *La cîntăritul recoltei*, *Sfîrșit de săptămîină*, *Piață la țară*, *După muncă*, *La C.A.P. Vinători*, *Popas*.

Impresionante prin dramatismul lor, dar și prin raritatea unor astfel de viziuni în creația sa, ne apar compozițiile intitulate *Prin viscol* și *Eroul*, ambele ridicîndu-se, prin mesajul și forța lor expresivă, la semnificații simbolice vizînd, probabil, însuși destinul artistului. În cea dintîi, un om crispat de frig, încercînd, parcă, să se adăpostească în sine însuși, străbate imensitățile aspre ale unor spații înzăpezite și pustii, pe care se îndîrjește să le parcurgă, în pofida tuturor vitregiilor, alături de calul său. De reținut, sublinia un cronicar, *alături de calul său, nu călare*. În cea de a doua, dezno-dămîntul este tragic: pe o vastă întindere de omăt, cu moliciuni imaculate, un om a căzut cu fața în jos, sîngerînd, la limita unor rețele de sîrmă ghimpată. Compoziția are vădite semnificații pacifiste, pentru că cel căzut este un ostaș, iar ostila rețea, sub care i s-a curmat viața, sugerează un cîmp de luptă, o stare de război.

Într-un articol publicat în vara anului 1958, referindu-se la portretele și scenele sale țărănești, Petru Comarnescu aprecia că Victor Mihailescu Craiu „ar putea fi un mare autor de compoziții și un adînc portretist“, dacă ar cultiva mai insistent aceste genuri și că „un efort mai mare de a-și folosi toate resursele pe care le stăpînește ar face din el unul dintre fruntașii întregii noastre picturi“.²⁷ Aprecierea reputatului critic este umbrită așadar, de regretul că pictorul nu și-a concentrat mai stăruitor capacitatea creatoare în direcția portretului și compoziției, lăsînd să se înțeleagă, implicit, că el și-ar fi irosit timpul abordînd — în măsură mult mai mare — alte genuri,

considerate, îndeobște, minore. Imputarea, exprimată *implicit* aici, devine *explicită* ulterior în corespondența dintre critic și pictor: „Spre deosebire de cele ce am discutat în primăvară, când erai dornic să faci compoziții din fabricile ieșene, peisaje de la Repedea și Bucium, țărani din satele vecine Iașului, te-am găsit pictînd serii de naturi moarte cu legume și flori. Eu cred că nu mai ai nevoie de asemenea exerciții de culoare, că stăpînești bine culoarea și formele construite din pastă. Ceea ce ai nevoie este adîncirea expresiei umane, construirea figurilor în mișcare, compoziția mai complexă, cu oameni legați în aceeași acțiune semnificativă...” Cîteva luni mai tîrziu, într-o altă scrisoare, Petru Comarnescu reia insistent problema: „Dacă ai face lucrări de acest fel — cu talentul și cu tehnica realistă ce le ai — ai putea fi apreciat așa cum meriți. Lasă legumele și naturile moarte. Fă oameni vii, așa cum ai făcut în unele portrete cu țărani și cu scene de la țară...”²⁸

Într-adevăr, Craiu a pictat incomparabil mai multe flori și naturi statice decît portrete și compoziții, dar valoarea celor dintîi nu poate fi coborîtă — din oficiu — la nivelul unor simple exerciții de culoare sau de construire a formelor. Florile lui Andreescu și Luchian, bunăoară, sînt situate la înălțimea celor mai elevate creații ale picturii românești, ca și naturile statice ale lui Petrașcu și Pallady. Un artist autentic „nu zugrăvește aparența exterioară a lumii, oricît de pitorească ar fi, ci propriul său suflet văzut prin metafore picturale”, observa un teoretician, evocîndu-l în sensul acesta pe Luchian, care nu a zugrăvit pînze cu flori, „ci simboluri florale ale sufletului său”²⁹, fapt de care autorul neasemuitelor *Anemone* era, de altfel, pe deplin conștient atunci cînd afirma: „Noi pictorii privim cu ochii, dar lucrăm cu sufletul”.

Asemenea simboluri, încărcate de vibrațiile sufletului său, de acea muzică interioară pe care o avea în propria-i ființă, a zugrăvit și Victor Mihailescu Craiu în fermecătoarele sale tablouri cu tufănele și dimitrițe, cu trandafiri și petunii, cu crizanteme și campanule, cu ochiul boului și condurași, cu albăstrele și margarete. Prin însăși natura sursei de inspirație, cromatica acestor lucrări este mai bogată, mai vie, ajungînd uneori pînă la exuberanță. În intimitatea căminului sau atelierului, florile lui Craiu sînt așezate de obicei — după un veritabil ritual componistic — în vase de ceramică țărănească, simplă sau smălțuită, iradiîndu-și policromiile pe cîmpuri de scoarțe și de lăicere sau pe fundaluri apropiate de cromatica acestora, pentru a-și răspunde unele altora, într-o orchestrație subtilă, cu acorduri armonioase, din care se degajă o poezie calmă și profundă, elegiacă uneori, alteori încrezătoare și stenică, ademenitoare.

În *Flori de toamnă*, bunăoară, s-a cuibărit parcă o stare de îngrijorare, un amestec de nostalgii și presentimente izvorînd din conștiința iminentei caducități a frumuseților firave, sugerată de aspectul neliniștit al petalelor,

dar și de ritmurile alerte ale dungilor care învîrstează cele două scoarțe și fundalul. Florile creează impresia că au crescut din însăși substanța ceramică, că sînt contaminate de ocrurile și violaceurile prețioase ale acesteia. În *Crizanteme*, ne întîmpină o atmosferă mai tonică, mai optimistă. Asistăm aici la o mirifică simfonie policromă, cu sonorități pline și calde, înălțîndu-se din ocrurile surdinizate ale vasului de ceramică, așezat pe coperta gri a unui album, cu decorații florale, care, la rîndul ei, stă pe o față de masă în nuanțe deschise de ocru și brun. Vasul și florile, de culori diferite — roșii, albe, galbene, violete, albastre — deosebit de sensibil nuanțate, sînt proiectate pe griurile neutre ale fondului care le îngăduie să-și dezvăluie nestingerite farmecul, generozitatea cromatică, inefabila poezie. Totul se constituie într-un prinos de dragoste și admirație, de preamărire a naturii, a frumuseților ei, transfigurate și eternizate de pictor cu un sentiment de vădită încîntare și duioasă visare.

Continua proiecție a eului creator în structura creației este, în fond, singura cale autentică de constituire a stilului unui artist. Personalitatea lui Victor Mihailescu Craiu este recognoscibilă deopotrivă în toate genurile pe care le-a abordat, inclusiv în naturile sale statice. Acestea din urmă sînt populate de cele mai diverse obiecte — cărți, pensule, vase de bucătărie, ceasuri, viori, ouă încondeiate, pești, păsări etc. — dar cel mai frecvent întîlnim în ele vase de ceramică smălțuită și nesmălțuită, cu o cromatică de o mare distincție și noblețe, precum și roade ale pămîntului: mere, struguri, pepeni, legume, hribi, ghebe, hulubițe, piinișoare. (*Mere și oale cu flori de toamnă, Mere și oale de lut, Cărți, ouă roșii și ulcele, Fructe și flori* etc., toate în colecția fratelui artistului). Pentru Craiu, ca om al pămîntului nostru, obiectele reprezentate își aveau semnificațiile lor mai adînci: vasele de ceramică, pe care el le numea „prietenele mele“, ne-au însoțit, fără întrerupere, existența din străfundurile istoriei și pînă în prezent, iar roadele pămîntului ne-au asigurat-o, avînd, totodată, și forța de evocare a gliei strămoșești, a naturii patriei, de care viața noastră este indisolubil legată.

Ca și în tablourile cu flori, atmosfera cromatică a naturilor sale statice variază de la lucrare la lucrare, fiind cînd gravă, profund interiorizată (*Omagiu lui George Enescu, Vioara pictorului, Raci, Pere și flori ruginii, Ghebe*), cînd luminoasă pînă la strălucire, dar stăpînită întotdeauna de acel lirism cald, meditativ, specific artistului (*Din belșugul toamnei, Ceramică și flori galbene, Strachină cu mere și ochiul boului, Ulcele, fructe și flori, Fructe și floarea soarelui* etc., toate în colecția fratelui artistului).

La genul naturilor statice se pot asimila și unele interioare zugrăvite de Craiu (cum ar fi, de pildă, *Vatra cu motocei de la Humulești, Dormitorul*

pictorului, Vatră țărănească) care evocă un anumit mod de viață, o anumită poezie a simplității și firescului, prin intermediul unor obiecte uzuale.

Modest, Craiu considera că lucrările sale „nu sînt decît palide copii ale frumuseților unei țări pe care n-ar da-o pentru nimic în lume, asemenea vitejilor care au albit cu oasele lor Valea de la Războieni.”³⁰ Dragostea sa pentru pămîntul românesc era, așadar, nețarmurită, avînd rădăcini adînci, ancestrale, în istoria neamului, în Valea Albă de unde era originar tatăl său și în atîtea alte Văi Albe ale poporului nostru. Această dragoste fierbinte pentru glia strămoșească s-a revărsat continuu în universul de culori și de lumini pe care l-a creat, în acea lume a operelor sale, modestă în aparență, dar legată statornic de meleagurile pe care trăim și care ne dau sentimentul perenității în curgerea nesfîrșită a timpului. Prin acest sentiment, cel mai nobil și mai puternic dintre toate simțămintele omenești, creația lui Craiu se integrează spiritualității românești, aceluia mod de receptare afectivă a lumii, dublat de conștiința apartenenței la propria noastră matcă, la propriul nostru destin istoric. De aici, din această conștiință — pe care au avut-o și marii săi înaintași — izvorăsc culorile sale atît de specific românești, atît de organic legate de universul cromatic și de orizontul spațial al peisajului moldovenesc. Iată de ce pictorul se considera, în primul rînd, „un peisagist învderat” și susținea că peisajul este, de fapt, o compoziție, în ale cărei elemente componente „artistul intră pînă la confundarea cu ele”.³¹ De-a lungul celor aproape cinci decenii de activitate creatoare, Victor Mihailescu Craiu s-a impus ca un rapsod al peisajului românesc, în general, și, mai cu seamă, al celui ieșean, cu vestigiile și împrejurimile sale, cu frumusețile lui naturale și citadine, cu atmosfera sa aparte, încărcată de amintiri și nostalgii. El a fost puternic atras de ctitoriile voievodale ale Moldovei, de monumentele noastre artistice și istorice, pe care le-a zugrăvit cu dragoste și cu mîndrie patriotică (*Putna, Voroneț, Dobrovăț, Văratec, Trei Ierarhi, Palatul culturii din Iași, Cetatea din Prejmer, Piatra Neamț cu Turnul lui Ștefan cel Mare*), iar locurile și casele în care s-au născut, au trăit și au creat unii dintre cei mai mari scriitori români i-au inspirat un întreg ciclu de lucrări, pe care, în martie 1975, le-a expus la Teatrul Național din Iași, sub genericul *Casa memoriale*. Remarcam atunci mai ales: *Casa de la Ipotești* din care s-a înălțat, în zborul său astral, Luceafărul poeziei noastre, alături de *Casa din Rășinari*, în care s-a născut și a copilărit Octavian Goga, zbuciumatul cîntăreț al Oltului; *Bojdeuca lui Ion Creangă*, prăvălită pe coasta Țicăului, alături de *Casa bardului de la Mircești*, ivită, parcă, din pastelurile poetului; în *Aleea Sadoveanu de la Copou*, gîndurile noastre urcă în țării odată cu Ceahlăul slovelor românești, pe cîtă vreme între pereții modești ai unei căsuțe din strada Ralet, ingenunchem la patul de suferință și de moarte al lui George Topîrceanu, unul dintre cei mai sensibili umoriști ai scrisului nostru. Un freamăt cromatic învăluie aceste locuri atît de

scumpe nouă, contopindu-le cu pământul și cu natura patriei, într-un tot unitar și simbolic cu putere definitorie pentru marile spirite care au trăit și au creat acolo.

Pe lângă peisajul tradițional, în ultimele trei decenii ale vieții, artistul și-a îmbogățit substanțial repertoriul tematic, abordând aspecte noi ale realității — marile construcții socialiste — cu aceeași profundă sensibilitate, cu aceleași calde efuziuni lirice (*Peisaj industrial pe Valea Bistriței, Barajul de la Bicăz, Splaiul Bahlui, Spre Iașul industrial, Cartier nou văzut de pe Galata, Iașul industrial văzut de pe Cetățuia*). „Iubesc foarte mult natura, declara el unui reporter, iar meleagurile moldovenești înnoite, pe care le-am colindat în ultimii ani, le îndrăgesc cu deosebire. Am multe peisaje din regiunea Bacău, de pe Bistrița, de la Hidrocentrală. Iată și lucrări ce vorbesc despre locurile neasemuite din împrejurimile Iașului, despre Iași — așa cum arăta în trecut și cum arată astăzi —, despre munca oamenilor de pe ogoare, despre viața nouă a tineretului nostru...”³²

Peisajele lui Craiu pot fi grupate în patru mari cicluri, reprezentând cele patru anotimpuri, cărora artistul a știut să le surprindă, în mod diferențiat, poezia specifică. Privindu-i peisajele din acest punct de vedere, Craiu se definește, prin excelență, ca un pasionat pictor al toamnelor și al iernilor, pe care le-a zugrăvit cu o măiestrie și cu o participare afectivă neîntrecute de nici unul dintre colegii săi ieșeni de școală și de generație. Sub raport pictural, s-ar părea că ne aflăm în fața a două teme opuse: toamna cu policromia sa nestăvilită — iarna cu monocromia sa invariabilă.³³ Dar această opoziție este numai aparentă — cel puțin în viziunea pictorului — deoarece el nu cultivă toate culorile toamnei, ci doar unele dintre ele — îndeobște brunurile ruginii sau roșietice — cărora le descoperă intensități și inflexiuni nebănuite, după cum, în acromatismul aparent al zăpezilor, ochiul său sensibil sesiza o mare bogăție de reflexe.

În peisaje hibernale, ca cele intitulate *Sfârșit de iarnă la Poeni, Moină, Din curtea mea, Peisaj de iarnă, Palatul culturii, Din dragul țirg al Iașului, Ultima zăpadă, Iarnă ieșeană, Peisaj industrial iarna, Seară de iarnă, Iarna pe Sărărie, La margine de sat, Hanul lui Topor, Copaci în iarnă, Prima zăpadă*, artistul se relevă ca un virtuoz al griurilor și al violaceelor cu reflexe albastre, pe care le-a nuanțat cu o fină sensibilitate, conferindu-le transparențe și străluciri de o mare prețiozitate. Dominantei reci el îi adaugă întotdeauna, cu un rar simț cromatic, căldura brunurilor și a ocruilor, potențînd astfel nu numai picturalitatea în sine a imaginilor, ci și încărcătura lor afectivă, poezia și lirismul lor.

Tot pe culori dominante își elaborează Craiu și celelalte categorii de peisaje, din ciclurile estivale și autumnale. În cele estivale — mai rare — el ne apare ca un abil mînuitor al variațiilor de verde (*Vara la Bucium, Spre Schitul lui Tărtiță, Înainte de ploaie, Luminiș*).

Din ciclul autumnal, memorabile rămân toamnele sale incendiare de la Poeni și de la Galata, cele pîrguite de la Miclăușeni și de la Vișan sau acele toamne nelocalizate, dominate de brunuri cu tonalități de aramă sau galbenuri incandescente, proiectate în vaste orizonturi crepusculare cu violeturi și griuri albastrii (*În amurg, Zi de toamnă, Peisaj de toamnă, Toamnă, Prin stepa Jijiei, Pe dealul Repedea* etc.). „Mare pictor e toamna românească!” a exclamat artistul odată, subliniind că *toamnele* sale nu-s baco-viene, plumburii și plîngătoare, după cum nici iernile sale nu-s aspre, nu-s reci și sticloase, ci catifelate, cu omături moi, ademenitoare.

Anotimpurile în tablourile lui Victor Mihailescu Craiu se nasc, cum el însuși observa, unele dintr-altele, dobîndind acum, după trecerea sa în neființă, semnificații simbolice care transcend împrejurările concrete, strict autobiografice, din care s-au ivit. Printr-o ciudată întîmplare, însăși viața artistului s-a integrat perfect în ritmul ciclic al anotimpurilor, încheindu-le rotund, pînă la ultima silabă a cadenței lor, pe toate cîte i-au fost hărăzite să le trăiască, din prima zi a lunii ianuarie 1908, cînd a venit pe lume în comuna Belcești, și pînă în ultimele zile ale lui decembrie 1981, cînd „s-a strămutat la cele veșnice”, cum spuneau strămoșii noștri, în Iașii strălucitelor sale împliniri, în Iașii duioșilor, al nostalgiilor și, mai ales, al „coșmarului său de a nu semăna cu nimeni”, înconjurat de venerația concetățenilor, troienit de frunzișurile pîrguite ale eternelor sale toamne și de omăturile imaculate ale neasemuitelor sale ierni.

IERARHIZĂRI ȘI SIMILITUDINI

Cu prilejul mării retrospective Victor Mihailescu Craiu, organizată la Dalles în noiembrie 1975, un cunoscut critic și istoric de artă aprecia că selecția prezentată atunci de Oficiul de expoziții „are meritul de a redescoperi și pune în lumină opera profund umanistă și de o ridicată valoare artistică a unui pictor lipsit, pe nedrept, de atenția criticii”³⁴. Asupra acestei nedreptăți au atras atenția și alți exegeți, referindu-se la lucrări de sinteză ca *Pictura românească în imagini* (edițiile din 1970, și 1976), în care pictorul este „expediat în cîteva rînduri (...), reprezentînd mai puțin de a zecea parte din spațiul acordat lui Dimitrie Ghiață de pildă”, sau ca *Dicționarul artiștilor români contemporani* (1976), în care este tratat „pe 19 rîndulețe tipografice, mai puțin decît — iarăși — a zecea parte din spațiul lui D. Ghiață și mai puțin decît al oricărui tînăr debutant”³⁵. Unii critici au văzut cauza acestei situații paradoxale în însăși atitudinea artistului față de mijloacele de popularizare, în refuzul său de a-și face, cu orice preț, publicitate. Ion Frunzetti, bunăoară, considera că „Victor Mihailescu Craiu a fost dintotdeauna

o stea de primă mărime a plasticii ieșene, numai că modestia lui l-a făcut să fie mai puțin evidențiat³⁶.

Parcurgînd presa vremii, ca și unele publicații de specialitate, constatăm totuși că despre Craiu s-a scris destul de mult, recunoscîndu-i-se aproape întotdeauna înzestrarea excepțională pentru arta pe care a profesat-o cu atîta devoțiune. Dar, într-adevăr, nu e vorba de lucrări de sinteză ca cele menționate mai sus, nici de publicații de cea mai largă circulație sau de cea mai notorie autoritate și, după cum știm, nici de o lucrare de sine stătătoare, o monografie consacrată în exclusivitate vieții și operei sale. Iată de ce, în pofida faptului că s-a bucurat de aprecierea unui critic atît de sever ca Tonitza, în pofida faptului că toate expozițiile personale, ca și numeroasele sale participări la diferite expoziții colective au fost comentate deosebit de favorabil în ziarele și revistele noastre, cu toate că prin partea cea mai valoroasă a creației el a împlinit cele mai entuziaste pronosticuri din anii debutului, credem că în conștiința marelui public și chiar a criticii de artă, Victor Mihailescu Craiu nu este încă apreciat la justa sa valoare. Lucru cu atît mai curios cu cît priviri dintre cele mai pătrunzătoare i-au intuit încă din anii tinereții adevăratele contururi. În 1940, spre exemplu, Petru Comarnescu scria că la Salonul pictorilor și sculptorilor ieșeni, „printre exponenții tineri, se plasează cu distincție Victor Mihailescu“, deslușind în naturile statice, florile, portretele și mai ales în peisajele sale „o sensibilitate dusă dincolo de obișnuit“.³⁷

Trecînd în revistă principalele opinii care s-au emis asupra creației lui Craiu în ultimele 3—4 decenii, surprindem două tendințe fundamentale: una, circumscrisă exclusiv domeniului artelor plastice, potrivit căreia, pe scara valorilor artistice, Victor Mihailescu Craiu este situat în descendența lui Luchian, Tonitza, Dimitrescu, Ghiață; alta, mai cuprinzătoare, care tinde să-i stabilească pictorului un loc în ierarhia generală a valorilor spirituale românești, găsindu-i afinități cu mari creatori din celelalte domenii artistice, în special din muzică și literatură.

Promotor al primei tendințe, Petru Comarnescu afirma în 1958 că îl socoate pe Craiu „unul dintre cei mai înzestrați și personali artiști ai noștri“, remarcînd în cele mai izbutite creații ale sale „notații atît de calde și vibrante cum nu a mai întîlnit de la Luchian încoace“.³⁸ Opinii asemănătoare a emis și Ion Frunzetti, care îl consideră pe Craiu „de o spontaneitate și de o forță nemaiîntîlnită în arta noastră de la Luchian încoace“, apreciînd, totodată că guașele sale „sînt lucrările unui virtuoz care-și dublează deplina stăpînire a mijloacelor printr-o mare capacitate de emoție în fața naturii“.³⁹ Același critic afirma altădată că Mihailescu Craiu „are subtilitatea și căldura în colorit, firescul și spontaneitatea în viziune, a artiștilor de vocație“ și că „este unul din cei mai personali pictori contemporani, fără ca stilul său să caute cu ostentație diferențierea“.⁴⁰

Craiu a fost situat de unii critici alături de Tonitza, de Ștefan Dimitrescu, de Ghiață. „El reunește — crede scriitorul Aurel Leon — severitatea cromatică a lui Ștefan Dimitrescu, temperamentul vulcanic al lui N.N. Tonitza, gravitatea subsidiară a lui Petrașcu, cu smalțuri suprapuse ca la Băncilă”.⁴¹ Fapt semnificativ, același exeget era convins că „nimeni nu va egala rugul toamnelor și nici molcoma somnolență a iernilor sale. Nimeni nu va mai găsi în verdele pădurii atâtea metafore de pastel și nici în pitoreștile cartiere atîta sfătoșenie care vine din Ștefan Dimitrescu, Tonitza, Băncilă, Băieșu, Briese — toți la un loc.”⁴² Tot mai frecvent apare însă în critica de artă din ultimele decenii, situarea lui Craiu în imediata apropiere a lui Luchian, pe care noi o considerăm ca o supremă apreciere a creației sale. Artistul însuși recunoștea că a avut mulți maestri, numindu-i dintre aceștia, în primul rînd pe Ștefan Dimitrescu și pe Nicolae Tonitza, iar dintre străini pe Henri Matisse, dar tot el afirma că marea obsesie a vieții sale a fost aceea de a nu semăna cu nimeni. Contemplat îndelung și analizat atent în cele mai reprezentative din cele cîteva mii de lucrări pe care le-a creat, într-adevăr, Craiu nu seamănă decît cu sine însuși. De aceea, situarea lui alături de Luchian, Tonitza, Ștefan Dimitrescu sau Ghiață trebuie înțeleasă ca o integrare în aceeași familie spirituală, ca recunoaștere a unui act creator de aceeași altitudine artistică cu creațiile maestrilor.

În sfîrșit, exponenții celei de a doua tendințe, remarcate mai sus, văd în Craiu nu numai un pictor comparabil cu marii săi confrăți din aceeași breaslă, ci și cu spirite aparținînd altor constelații. „Există între pictura lui Victor Mihailescu Craiu și opera lui Mihail Sadoveanu o legătură de rudenie de grad superior. Cei doi mari artiști sînt, de fapt, două ipostaze ale aceleiași existențe spirituale — aceea a poporului român !”,⁴³ scria un admirator, iar un altul, la fel de entuziast, nota metaforic: „Între cer și pămînt cîntă o vioară veche. Nu e *Balada* lui Ciprian, nici *Rapsodia* lui Enescu. Pictează Victor Mihailescu Craiu”.⁴⁴

Cu prilejul retrospectivei de la Dalles, din noiembrie 1975, criticul de artă Mircea Deac menționa că „Mihailescu Craiu trece drept cel mai reprezentativ și autentic pictor contemporan al imaginii Iașului vechi” și că acesta ar fi „un fel de Topîrceanu al culorilor de toamnă”, în timp ce Virgil Mocanu descifra în peisajele sale de iarnă „amprente humuleștene sau sadoveniene”.⁴⁵ Afinitățile cu Sadoveanu sînt cel mai frecvent subliniate: „Opera lui Victor Mihailescu Craiu, de proporții simfonice, nota prozatorul Grigore Ilisei, e la fel ca aceea a marelui scriitor — un cîntec adînc, grav, tulburător despre vîrstele noastre ca popor, despre priveliștile țării și despre sufletul ei”.⁴⁶ La fel de tranșantă este și comparația cu George Enescu: „Craiu și-a propus să dea semenilor săi în culoare — scria același autor — ceea ce Enescu a dat cu Rapsodiile sale prin sunete — o mărturie adevărată despre pămîntul românesc și oamenii lui”.⁴⁷

Nu știm ce a gândit Craiu însuși despre aceste ierarhizări și similitudini. Cert este că, deși era discret și modest, el avea totuși conștiința propriei valori și a perenității artei sale, fără de care nici nu ar fi fost posibilă, de altfel, desfășurarea unei activități creatoare atât de laborioase. Acum câțiva ani, de pildă, un confrate l-a întrebat: „ — Cum crezi că vei fi văzut peste cincizeci de ani, peste o sută de ani?” la care el a răspuns cu modestie și spirit autocrit, dar și cu convingerea că nu și-a irosit viața în zadar: „ — Acum, din cauza vârstei și a sănătății, nu mai fac mare lucru, dar am să fiu văzut bine. Pentru că nu semăn cu nimeni. Acesta este coșmarul meu, să nu semăn cu nimeni !”⁴⁸

Trebuie să subliniem însă, alături de Petru Comarnescu și Ion Frunzetti, că Victor Mihailescu Craiu trece drept „unul dintre cei mai personali pictori contemporani”, fără să fi făcut bizarerii, fără să fi căutat „cu ostentație diferențierea”, ci prin însuși faptul că a lucrat „îndrăgostit de tema reprezentată”, de oamenii și de meleagurile patriei, cîntîndu-le în culorile sale nemuritoare, de o nobilă distincție, de un lirism cald și învăluitoare, specific spiritualității românești.

NOTE

1. Arhiva Muzeului de artă din Iași, dosar Victor Mihailescu Craiu, memoriu de activitate, p. 3. A se vedea și Claudiu Paradais, *Pictori teșeni*, Editura Meridiane, București, 1972, p. 13.
2. Victor Mihailescu Craiu, *Rafinamentul peisagistic*, în rev. „Cronica”, anul XIII, nr. 25(647) din 23 iunie 1978.
3. Val Gheorghiu, *Escala numită Craiu* — interviu, în rev. „Cronica”, anul IX, nr. 13(426) din 29.III.1974.
4. Aurel Leon, *Taifas prietenesc cu Victor Mihailescu Craiu — poet al culorilor fără moarte*, în rev. „Cronica”, anul XIII, nr. 2 din 13 ianuarie 1978.
5. Val Gheorghiu, *op. cit.*
6. Aurel Leon, *Victor Mihailescu Craiu — confesiuni*, în rev. „Cronica”, an VI, nr. 43(298) din 23.X.1971. Din fericire, lui Victor Mihailescu Craiu i-a fost dat să se bucure întreaga viață de afecțiunea și îngrijirile mamei sale și ale fratelui său, profesorul Mihail Mihailescu Craiu, fără devotamentul și ajutorul căruia poate că prezența artistului nu ar fi fost atât de vie și de impunătoare în ansamblul vieții artistice ieșene.
7. Arhiva Muzeului de artă din Iași, dosar Victor Mihailescu Craiu.
8. „Și uite așa, am devenit sclavul muzicii”, mărturisea pictorul la 70 de ani, afirmând metaforic că liceul-l-a făcut cu Bach, Paganini, Enescu, „dar mai ales cu titanul Beethoven, în fața căruia îngenunchea și plîngea de fericire”. Au rămas, consemnate sporadic, în diverse articole și interviuri, câteva opinii ale artistului despre muzică și muzicieni, despre compozitorii săi preferați și despre propriile posibilități interpretative, unele cu aluzii subțiri și la arta interpretării în pictură: „Un pictor trebuie să fie un bun executant, un violonist cu simțul percepției. La vioară când ai greșit un ton...” Despre sine însuși recunoștea, cu o umbră de regret, că pe vremea când locuia în Sărărie, deci între anii 1950—1964, „mai cânta sonate de Haendel și de Veracini, piese mai ușoare”, dar le cânta bine. Vezi Aurel Leon, *Taifas prietenesc cu Victor Mihailescu Craiu* și Val Gheorghiu, *Escala numită Craiu*.
9. Aurel Leon, *Victor Mihailescu Craiu — confesiuni*.
10. Aurel Leon și Claudiu Paradais, *Prefețe la Catalogul expoziției retrospective Victor Mihailescu Craiu*, Oficiul de expoziții, București, 1975, p. 3 și 5. A se vedea și Aurel Leon *Fermecătorul nostru contemporan — Victor Mihailescu Craiu*, în rev. „Cronica”, anul XVI, nr. 16 (794) din 17 aprilie 1981.
11. Arh. St. Iași, fond Academia de arte frumoase, ds. 10/1931, f. 263. Legea menționată a fost publicată în „Monitorul Oficial” nr. 163 din 17 iulie 1931.
12. În ianuarie 1927, Ștefan Dimitrescu fusese numit „profesor cu titlu provizoriu la catedra de pictură și compoziție”, în locul lui Gheorghe Popovici. După doi ani i se încredințează și direcția Școlii, iar la câteva luni după transformarea acesteia în Academie, tot el este ales și rector, pe timp de cinci ani, „conform legilor universitare în vigoare, ca un omagiu pentru activitatea D-sale artistică și didactică în această instituție.” Arh. St. Iași, fond Academia de arte frumoase, ds. 15/1925—1943, f. 93.
13. Claudiu Paradais, *Ștefan Dimitrescu*, Editura Meridiane, București, 1978, pp. 29—30; Magda Cărneci, *Academia ieșeană de bele-arte în perioada interbelică*, în rev. „Arta”.

- anul XXIX, nr. 1/1982, p. 8; Arh. St. Iași, fond Academia de arte frumoase, ds. 15/1925—1943, f. 66—67, ds. 10/1931, f. 207, ds. 27/1930, f. 18 și ds. 10/1931, f. 82.
14. Raoul Șorban, Ștefan Dimitrescu, în rev. „Cronica”, 26 mart. 1976.
15. Arhiva Muzeului de artă din Iași, dosar Victor Mihailescu Craiu, memoriu de activitate, p. 3.
16. Aurel Leon, *Taifas prietenesc cu Victor Mihailescu Craiu și Val Gheorghiu*, op. cit.
17. Cf. Al. Pogonat, *Pictorul Victor Mihailescu*, în ziarul „Opinia”: anul XXX, nr. 8161 din 6 iulie 1934; a se vedea și numerele 8736 și 8749 din 24 mai și respectiv 10 iunie 1936. Pictorul însuși ne relatează că în cea de-a doua expoziție personală s-a prezentat publicului ieșean cu aproximativ 50 de peisaje, portrete, compoziții, flori și naturi statice, amintindu-și cu certitudine de următoarele dintre ele: *Toamnă în Copou, După ploaie, În amurg, Copii iarna, La treieriş, Car cu bot, Hamal în port, La seceriş, Vatră și Micșunele*.
18. Aurel Leon, *Expoziția pictorului Victor Mihailescu*, în ziarul „Opinia”, Iași, anul XXXII, nr. 8736 din 24 mai 1936.
19. Alexandru Popovici, *Însemnări plastice: Victor Mihailescu*, în ziarul „Iașul”, anul VI, seria II-a, nr. 111 din 11 august 1938.
20. Grigore V. Coban, *Pictorul V. Mihailescu*, în ziarul „Luptătorul”, Iași, anul X, nr. 179 din 1 decembrie 1938.
21. Oscar Walter Cisek, *Sufletul românesc în artă și literatură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, p. 17. A se vedea și Claudiu Paradais, Ștefan Dimitrescu, Ed. Meridiane, București, 1978, p. 6.
22. Cf. P. Com. (Petru Comarnescu), *Victor Mihailescu Craiu*, interviu în rev. „Arta plastică”, anul V, nr. 5/1958, p. 30; Aurel Leon *Victor Mihailescu Craiu — confesiuni și Victor Mihailescu Craiu, Rafinamentul peisagistic*.
23. Aurel Leon, *Taifas prietenesc*.
24. Val Gheorghiu, *Escala numită Craiu și Aurel Leon*, Prefață la Catalogul expoziției retrospective Victor Mihailescu Craiu.
25. P. Com. (Petru Comarnescu), op. cit.
26. *Idem*.
27. Petru Comarnescu, *Calitățile și neajunsurile picturii ieșene*, în ziarul „Flacăra Iașului”, anul XIV, nr. 3676 din 22 iunie 1958.
28. Scrisorile din care am citat datează din 12 ianuarie și 9 iulie 1959 și se află în posesia profesorului Mihail Mihailescu Craiu.
29. George Popa, *Semnificațiile spațiului în pictură*, Editura Meridiane, București, 1973, p. 115.
30. Aurel Leon, *Taifas prietenesc*.
31. Victor Mihailescu Craiu, *Rafinamentul peisagistic*.
32. Apud Val. Gorian, *Prin atelierele pictorilor ieșeni: La Victor Mihailescu Craiu*, în ziarul „Flacăra Iașului”, nr. 5260 din 4 august 1963.
33. Cf. Claudiu Paradais, *Expoziția Victor Mihailescu Craiu și Constantin Gheorghiu*, în ziarul „Flacăra Iașului”, nr. 7472 din 26 septembrie 1970 și *Pictori ieșeni*, pp. 14—15.
34. Constantin Prut, *Două retrospectivă*, în rev. „Contemporanul” nr. 48 (1516) din 28 noiembrie 1975.
35. Aurel Leon, *Victor Mihailescu Craiu: o vitală permanență artistică*, în rev. „Cronica”, Iași, anul XV, nr. 9 (735) din 29 februarie 1980.
36. Ion Ursu, *Mișcarea plastică ieșeană are prin cine să strălucească — interviu cu criticul de artă Ion Frunzetti*, în ziarul „Flacăra Iașului”, anul XXX, nr. 8666 din 3 august 1974.
37. Petru Comarnescu, *Cronica plastică. Salonul pictorilor și sculptorilor ieșeni*, în rev. „Însemnări ieșene”, anul V, vol. XIII, nr. 2 din februarie 1940, p. 369. A se vedea

- și Iosif E. Naghiu, *Clipe de reverte alături de Victor Mihallescraiu*, în rev. „Cronica”, anul XVII, nr. 5 (835) din 29 ianuarie 1982.
38. Petru Comarnescu, *Victor Mihallescraiu*, în rev. „Arta plastică”, anul 5, nr. 2 și 5 din 1958, p. 7–8 și respectiv 30
 39. Prezentare transmisă la Radio Iași în 1956, cu prilejul participării artistului la *Expoziția anuală de grafică*, organizată la Dalles, în același an. Copia textului în arhiva familiei Craiu.
 40. Ion Frunzetti, *Pictura la Interregionala de la Iași*, în ziarul „Flacăra Iașului”, anul XVI, nr. 4445 din 18 decembrie 1960.
 41. Aurel Leon, *Fermecătorul nostru contemporan — Victor Mihallescraiu*.
 42. Al. Arbore, *Expoziții în august*, în rev. „Cronica” nr. 34 (289) din 21 august 1971 și Aurel Leon, *Lumină meditativă*, în rev. „Convorbiri literare”, Iași, nr. 4 (100) din aprilie 1978.
 43. Vasile Filip, *O viață pe șevalet*, medalion transmis la Radio Iași în ziua de 4 decembrie 1973. Copia materialului în arhiva familiei Craiu.
 44. Aurel Leon, *Victor Mihallescraiu*, în rev. „Cronica”, anul VIII, nr. 31 (392) din 3 VIII, 1973
 45. Mircea Deac, *Mihallescraiu — un Topirceanu al culorilor de toamnă*, în ziarul „Informația Bucureștiului” anul XXIII, nr. 6904 din 20.XI. 1975; Virgil Mocanu, *Retrospectiva Victor Mihallescraiu*, în rev. „România literară” nr. 50 din 11.XII. 1975, p. 18.
 46. Grigore Ilisei, *Retrospectiva Craiu*, în rev. „România literară”, anul XV, nr. 31 din 29 iulie 1982, p. 18.
 47. Grigore Ilisei, *Peisaje românești*, prezentare difuzată la Radio Iași în ziua de 22 martie 1981.
 48. Val Gheorghiu, *op. cit.*

CRONOLOGIE

- 1908, 1 ianuarie. Se naște în comuna Belcești, jud. Iași, Victor Mihailescu Craiu, primul copil al lui Ernest Mihailescu Craiu, originar din Războieni-Neamț și al Elenei Mihailescu, născută Popovici, originară din Belcești.
- 1910—1919. Își petrece primii ani ai copilăriei la Belcești, apoi la Miroslava, jud. Iași, unde părinții săi se mutaseră după doi ani de la nașterea sa.
1914. Este adus de părinți, pentru prima oară, la Iași, unde și-a făcut școala primară.
1919. Familia Ernest Mihailescu Craiu se mută definitiv la Iași, stabilindu-și domiciliul pe actuala alee Copou. Aici a locuit pictorul pînă în 1944.
- 1919—1927. Își face studiile secundare la Seminarul pedagogic universitar din Iași.
- 1927—1928. Frecventează cursurile Academiei comerciale din București, pe care însă le abandonează, din lipsă de interes.
- 1929—1933. Urmează cursurile facultății de drept și filosofie din Iași.
- 1931—1934. Studiază pictura la Școala de arte frumoase din Iași, avînd ca profesori pe Ștefan Dimitrescu, Nicolae Tonitza, Octav Băncilă, Ioan Cosmovici și Petre Troțeanu.
1934. Student fiind, expune pentru prima dată la Salonul Moldovei, peisaje, portrete, flori și naturi statice, remarcate elogios de N. Tonitza. Își încheie studiile la Academia ieșeană de bele-arte. Iunie-iulie. Organizează în librăria Socec din Iași, prima expoziție personală, cuprinzînd portrete de copii și bătrîni, peisaje naturale și urbane, flori și naturi statice.
- 1935, iunie-iulie. Participă la Expoziția studenților Academiei de arte frumoase din Iași, fiind considerat în presa vremii „laureatul expoziției”.
- 1936, mai-iunie. Organizează, într-o sală mică de pe str. Lăpușneanu, a doua expoziție personală, etalînd peste cincizeci de lucrări.
- 1940—1947. Expune la toate Saloanele oficiale ale Moldovei.
- 1943, 8 mai. Este primit ca membru în Corpul artiștilor plastici din România, al cărui președinte era sculptorul Ion Jalea.
- 1943—1944. Profesor de desen la Liceul comercial din Iași.
- 1944—1946. Predă desenul la Liceul comercial din Brașov. Este apoi profesor de desen și caligrafie la Școala generală din Prejmer.
- 1946—1947. Profesor de desen la Școala urbană de gospodine și la Liceul industrial din Iași.

- 1948—1968. Participă la toate expozițiile regionale, interregionale și festive din această perioadă.
- 1950—1964. Locuiește pe str. Sărării nr. 214. Este cea mai fertilă perioadă din întreaga sa activitate creatoare.
- 1957, iunie-iulie. Expoziție personală în sala „Universul” din București.
- 1963, martie-aprilie. Participă cu 5 peisaje și un portret la expoziția *Iașul din trecut și de astăzi oglindit în artă*, organizată de Muzeul de artă din Iași.
1964. Se mută pe Splaiul Bahlui nr. 29, unde va locui până la sfârșitul vieții.
- 1965, martie. Amplă expoziție personală, cuprinzând peste o sută de lucrări în ulei și guașă, în sala „Victoria” din Iași.
1967. I se conferă Ordinul „Meritul Cultural” clasa a IV-a și Premiul special al Uniunii Artiștilor Plastici din România. În septembrie, expoziție personală la Suceava, itinerată apoi la Roman și Botoșani.
- 1968—1981. Participă la toate expozițiile județene, interjudețene și omagiale.
- 1970, septembrie. La sala „Victoria” din Iași, expoziție Victor Mihailescu Craiu (pictură) și Constantin Gheorghiu (sculptură).
- 1971, iulie-august. Expoziție de pictură și grafică Eugen Ștefan Boușcă și Victor Mihailescu Craiu, la Muzeul de artă din Iași.
- 1972, decembrie. I se conferă Ordinul „Meritul Cultural” clasa a II-a.
1973. În martie, donează Spitalului de neurologie, neurochirurgie și oftalmologie din Iași o serie de tablouri reprezentând peisaje și flori. În aprilie, expoziția *Victor Mihailescu Craiu — Anotimpuri*, la Galeria revistei „Cronica” din Iași; în iulie-august, expoziție personală la Galeria „Cupola” din Iași, iar în septembrie-octombrie expoziție personală la Casa de cultură a sindicatelor din Suceava.
1974. În august, se deschide la Casa de cultură a sindicatelor din Iași o nouă expoziție retrospectivă Victor Mihailescu Craiu. În perioada octombrie-decembrie, Muzeul de artă din Iași găzduiește expoziția *Iași în arta plastică*, la care artistul participă cu 15 lucrări.
1975. Este prezent la Expoziția pictorilor, sculptorilor și graficienilor ieșeni, găzduită de sala Dalles din București. Sub titlul *Case memoriale*, se organizează în foaierea Teatrului Național din Iași o expoziție personală Victor Mihailescu Craiu. În octombrie-noiembrie, Oficiul de expoziții organizează în sala Dalles o retrospectivă Victor Mihailescu Craiu.
1976. În perioada aprilie-iunie, retrospectiva de la Dalles, restrânsă la aproximativ 50 de lucrări, este itinerată la Râmnicu Vilcea și Timișoara. Participă la expoziția *Autoportretul în pictura românească*, organizată de Muzeul de artă din Iași.
1977. Participă cu portrete și compoziții la expozițiile *Țăranul în arta plastică românească* și *Femeia în arta plastică românească*, organizate de Muzeul de artă din Iași. În ambianța unei expoziții cuprinzând lucrări reprezentative din întreaga activitate a pictorului, Muzeul de artă din Iași organizează manifestarea intitulată *Dialogul plasticienilor ieșeni cu publicul*, ediție consacrată lui Victor Mihailescu Craiu. În decembrie, își deschide două „personale”: una la Teatrul Național din Iași, cealaltă la Institutul

medico-farmaceutic din Iași. Participă la expoziția *Noul în peisajul patriei*, organizată de Muzeul de artă din Iași.

1979. Expoziții personale organizate la Galeria revistei „Cronica” (sub genericul *Linie și culoare*) și Galeria „Cupola” din Iași. Participă la expoziția *Particularități zonale ale plasticii românești contemporane* organizată de Muzeul de artă din Galați, în colaborare cu U.A.P. și muzeele de artă din Iași, Timișoara și Cluj-Napoca. În august, se deschide o retrospectivă Victor Mihailescu Craiu la sala „Victoria” din Iași.
- 1980, februarie-martie. Expoziție Victor Mihailescu Craiu (pictură) și Constantin Gheorghiu (sculptură), la sala „Victoria” din Iași. În octombrie, Muzeul de artă din Piatra Neamț găzduiește o expoziție retrospectivă Victor Mihailescu Craiu.
1981. Participă la expoziția *Anotimpuri* organizată de Muzeul de artă din Iași. I se acordă premiul revistei „Cronica” pentru întreaga activitate artistică. În martie, își organizează în Salonul revistei „Cronica” o nouă expoziție personală sub genericul *Peisaje*. Participă cu șase portrete și două compoziții în ulei la expoziția *Imaginea omului în creația artiștilor ieșeni contemporani* organizată de Muzeul de artă din Iași.
- 23 decembrie. Se stinge din viață, în vîrstă de 74 de ani, la Spitalul Sf. Spiridon din Iași. Este înmormîntat la cimitirul „Eternitatea” din același oraș.
1982. Lucrări semnate de Victor Mihailescu Craiu figurează în expozițiile *Omagiu fărîmii revoluționare* și *Acuarela contemporană românească* organizate de Muzeul de artă din Iași. În iunie, are loc vernisajul unei mari retrospective Victor Mihailescu Craiu, organizată tot de Muzeul de artă din Iași și cuprinzînd peste 200 de guașe, acuarele și desene din colecția familiei artistului și a muzeului ieșean.
1983. Este reprezentat cu șase uleiuri și două guașe la expoziția *Flori și naturi statice în pictura românească* organizată de Muzeul de artă din Iași.

1. AUTOPORTRET

2. MOȘ COSTACHE (DULGHERUL)

3. PORTRET DE COPIL

4. CASĂ VECHĂ

5. DUPĂ MUNCĂ

6. PORTRET DE FEMEIE (GEORGETA MIHAILESCU CRAIU)

7. PORTRET DE MUNCITOARE

8. EROUL
(CHEMAREA PĂMÎNTULUI)

9. PRIN VISCOL

1

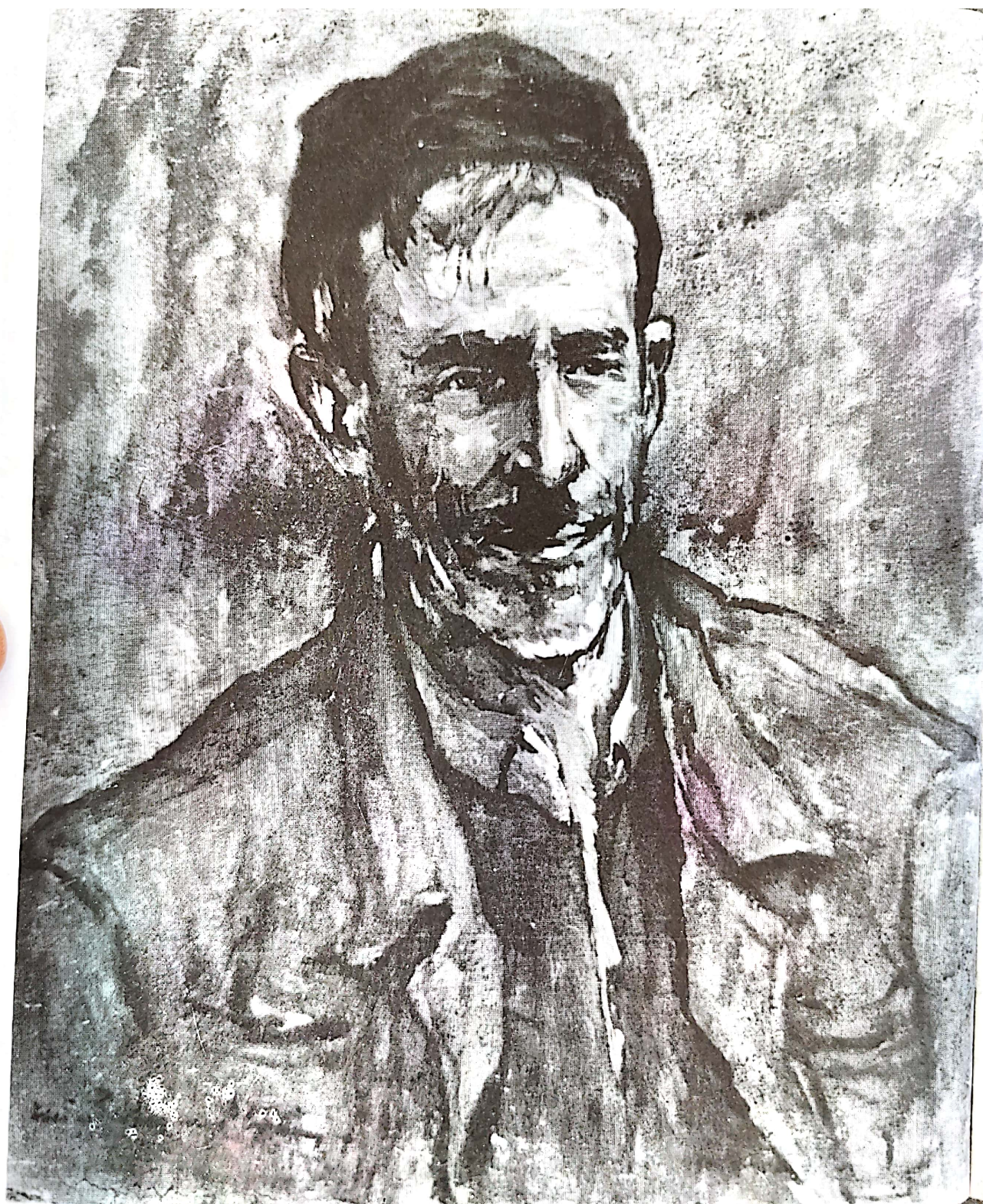
1

10. PORTRET DE ȚĂRAN DIN VÎNĂTORI

11. CAP DE FETIȚĂ

12. PC

14. PC

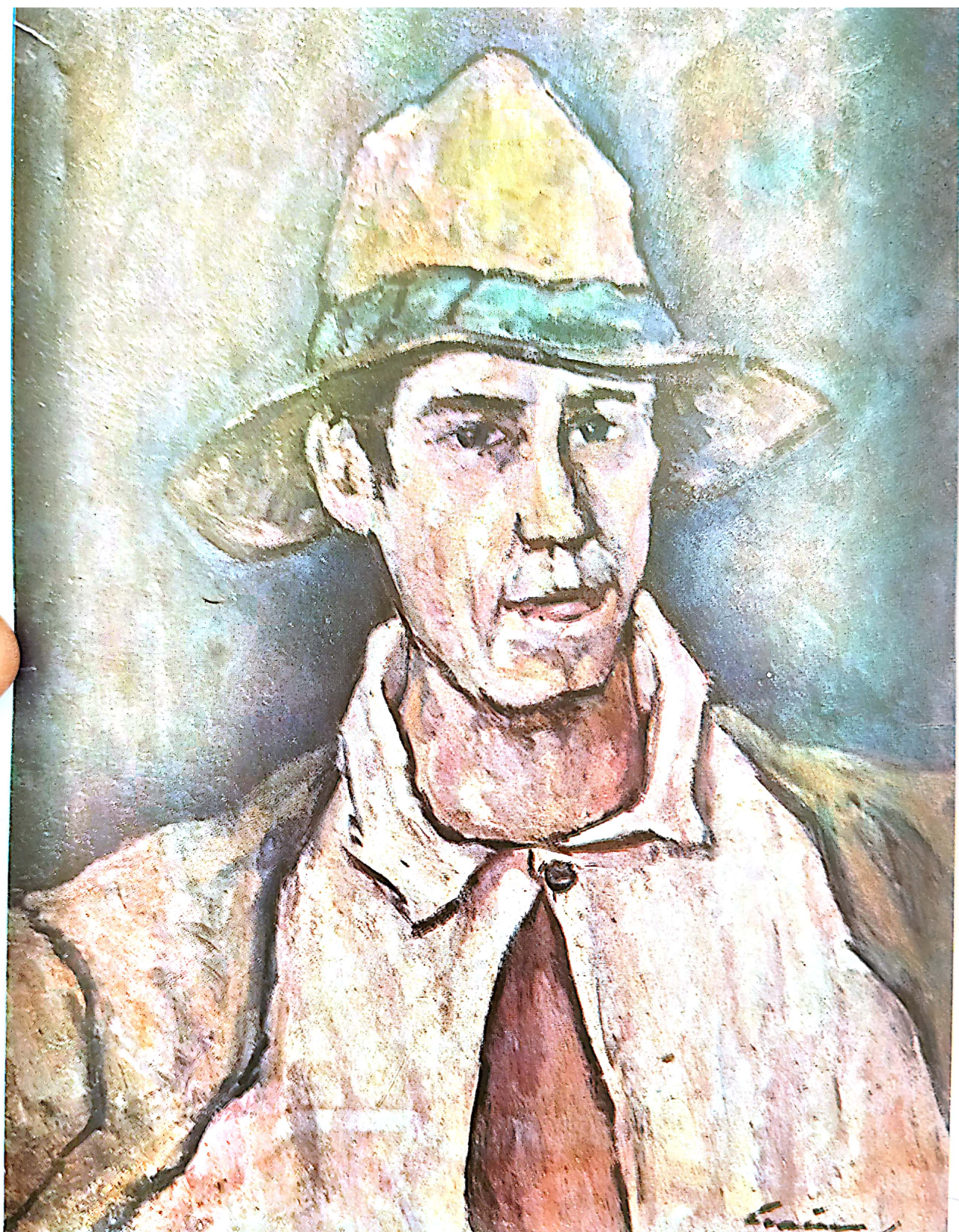

12. PORTRET DE MUNCITOR

13. ÎN SATUL MEU

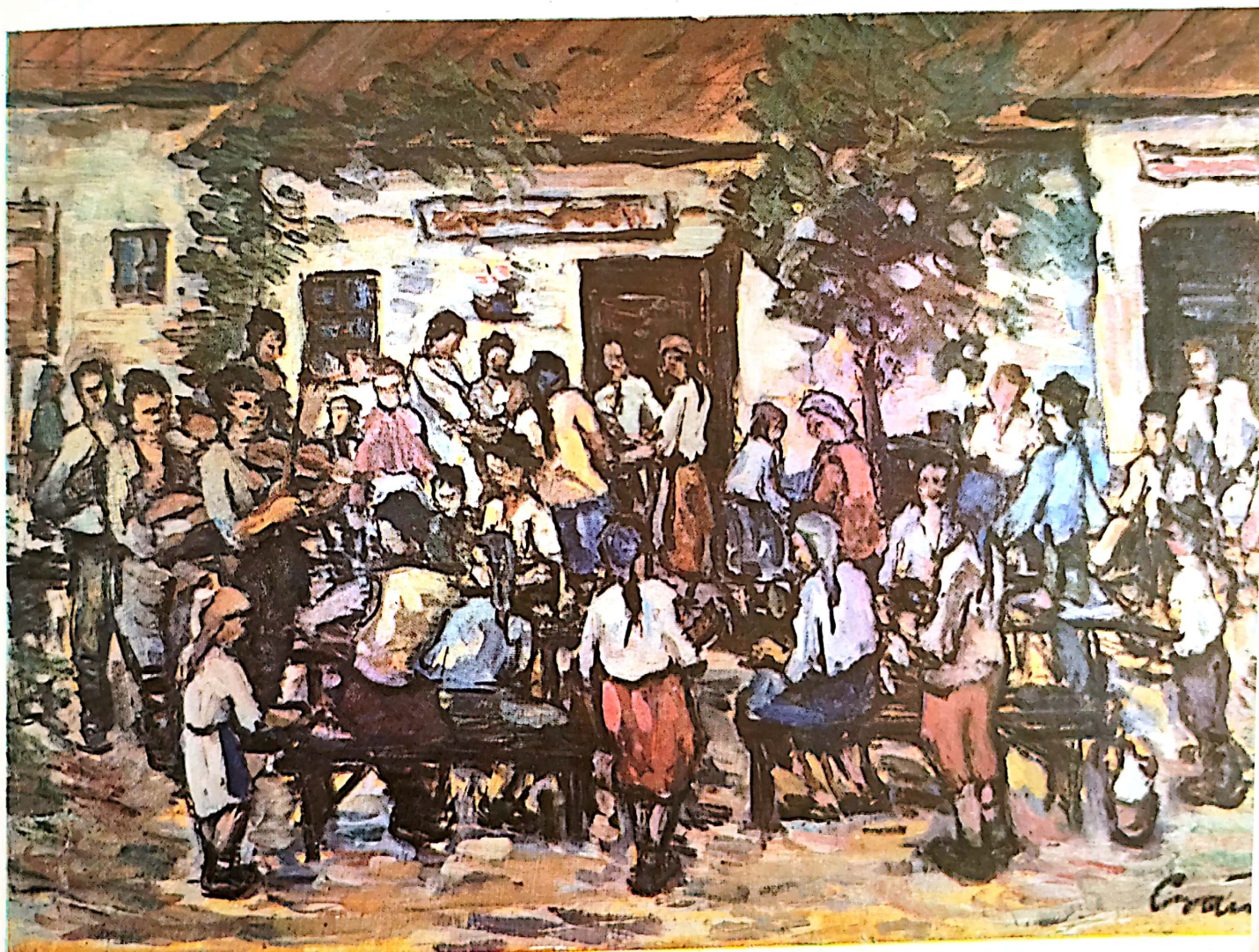
14. POPAS

15. ȚĂRAN DE LA FLĂMÎNZI

16. SFÎRȘIT DE SĂPTĂMÎNĂ

17. PALATUL CULTURII
DIN IAȘI

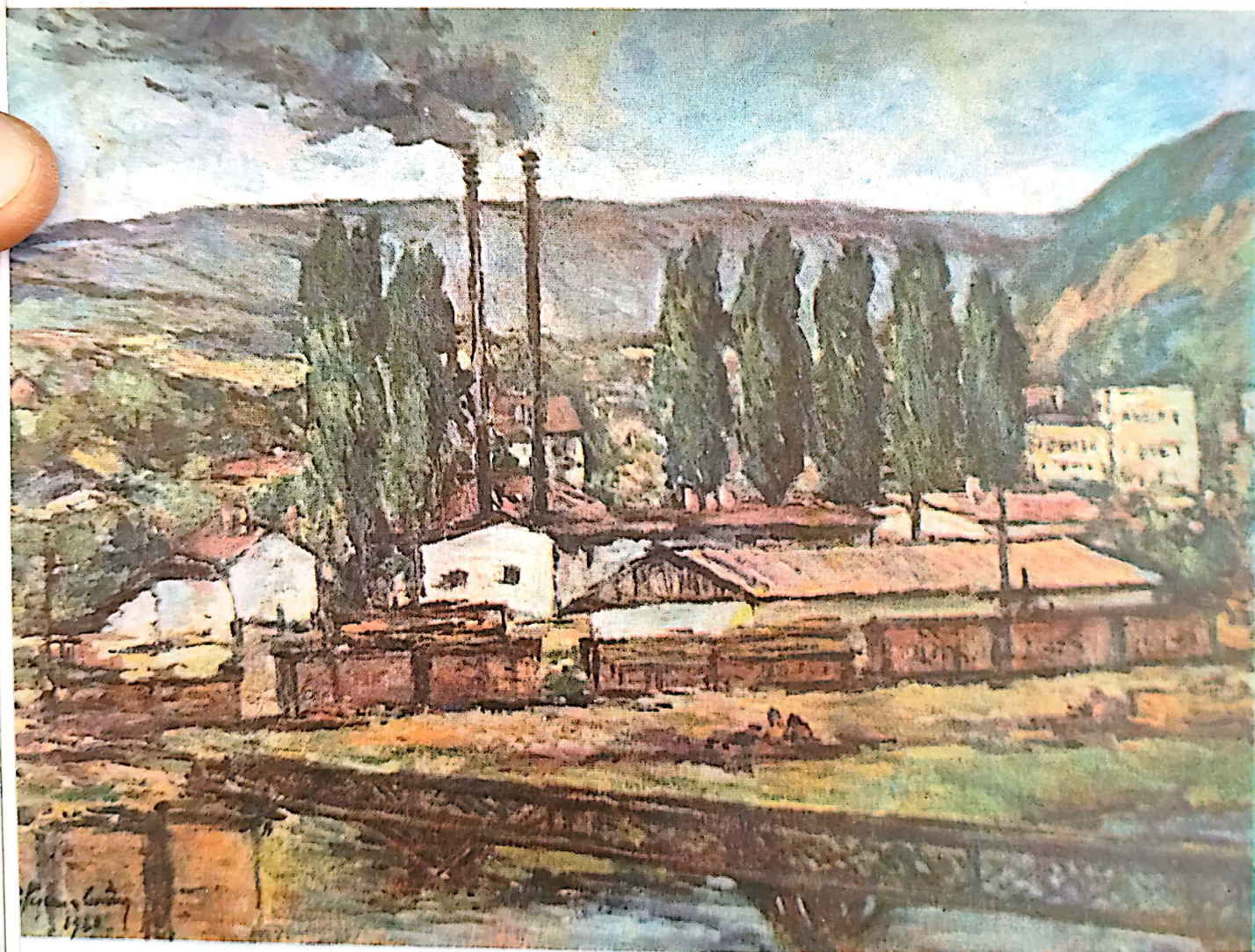

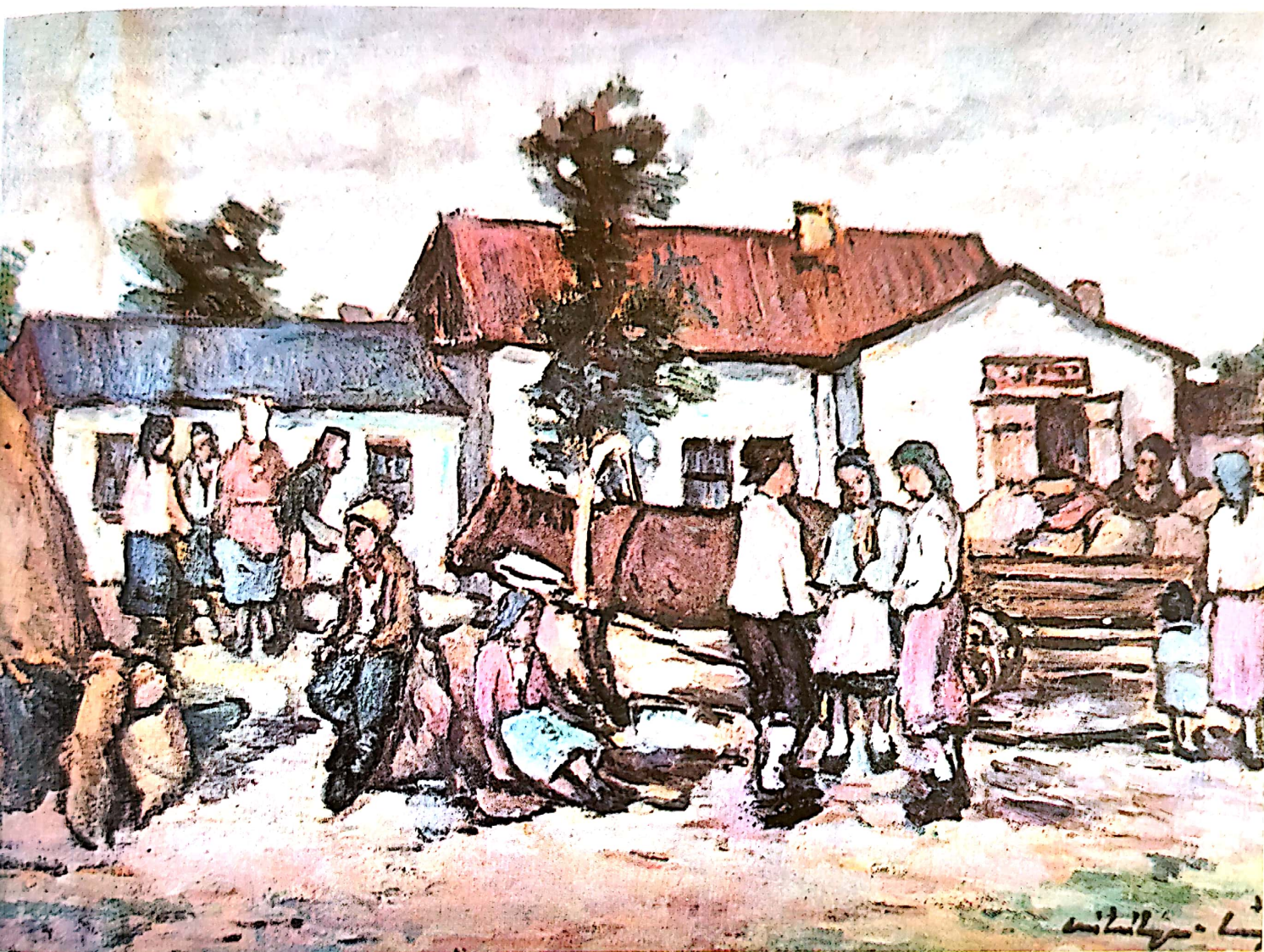
18. VECHIUL MEDEAN

19. FLORI ÎN ULCICĂ PE LĂICER

20. PEISAJ INDUSTRIAL

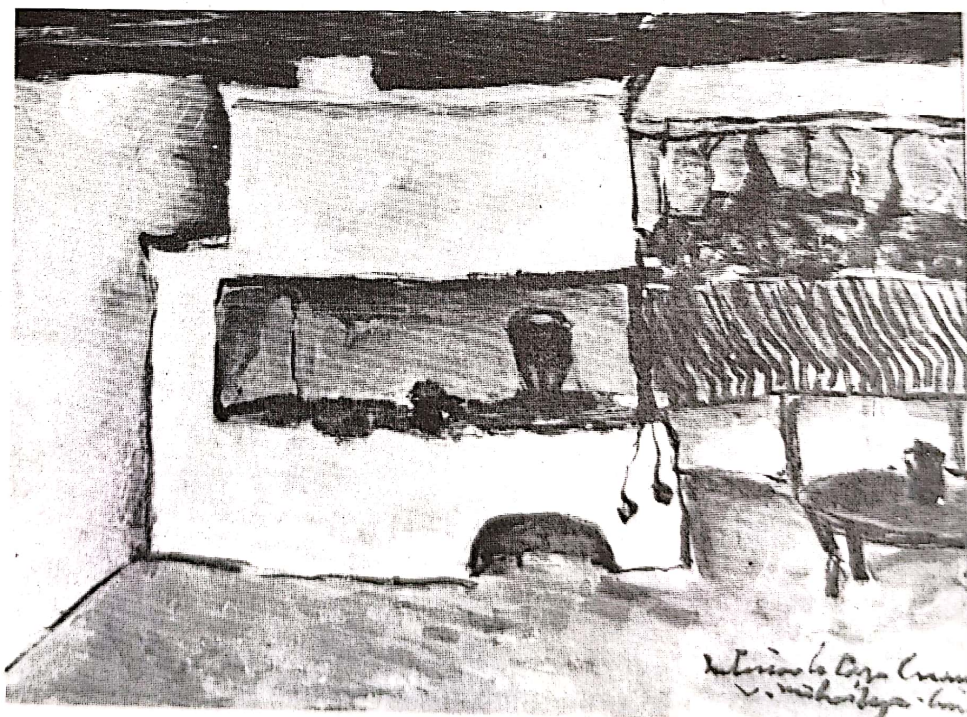

21. LA G.A.C. VÎNĂTORI

22. STRADA COȘBUC
DIN IAȘI

23. VATRĂ CU MOTOCEI
LA HUMULEȘTI

24. TÂIETORUL
DE LEMNE →

25. PEISAJ DE IARNĂ

26. LUMINIŞ

27. VATRĂ VECHĂ DIN STEPĂ

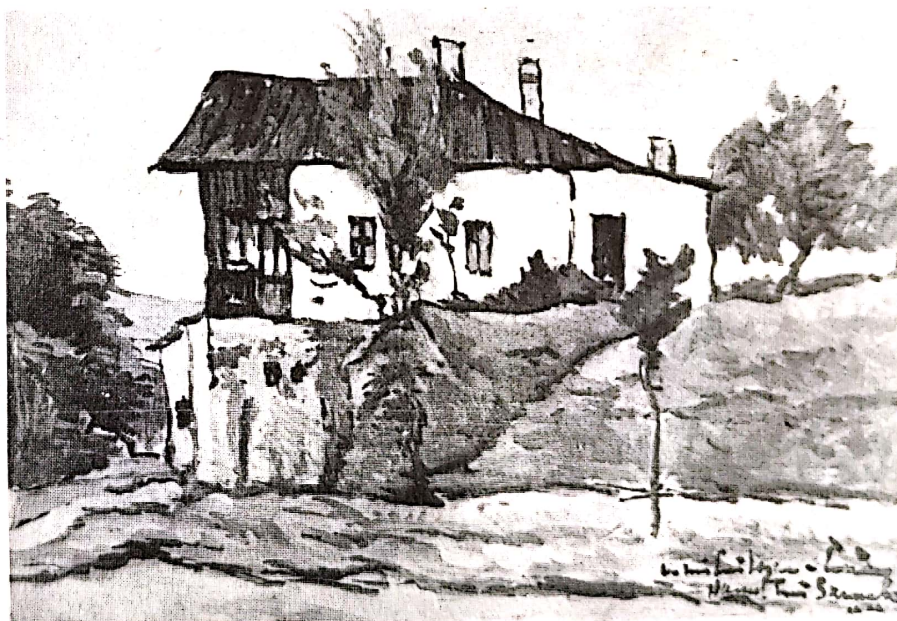

28. DORMITORUL
PICTORULUI

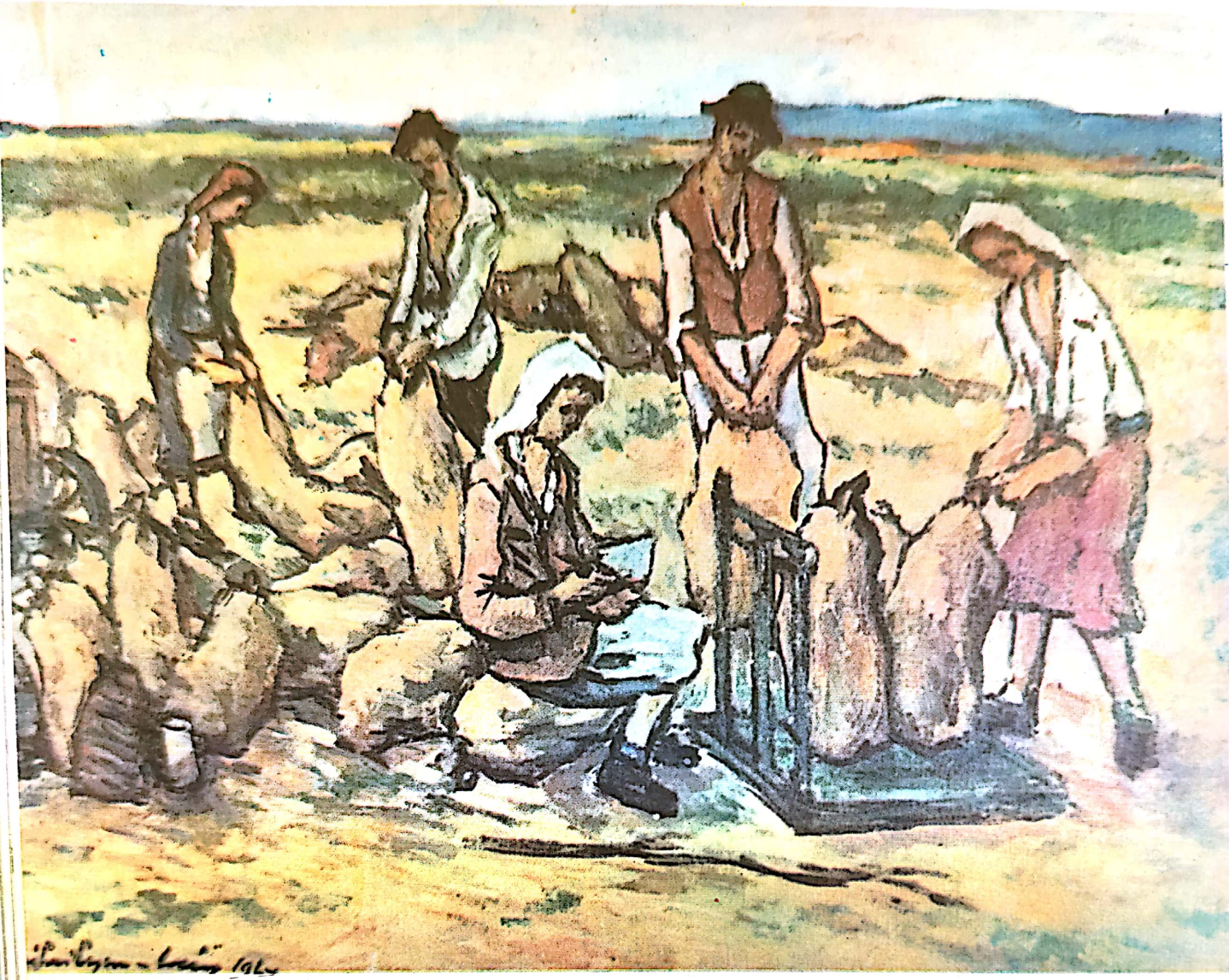

29. NATURĂ STATICĂ
CU ULCIOR ȘI CĂNI

30. HANUL „TREI SARMALE“

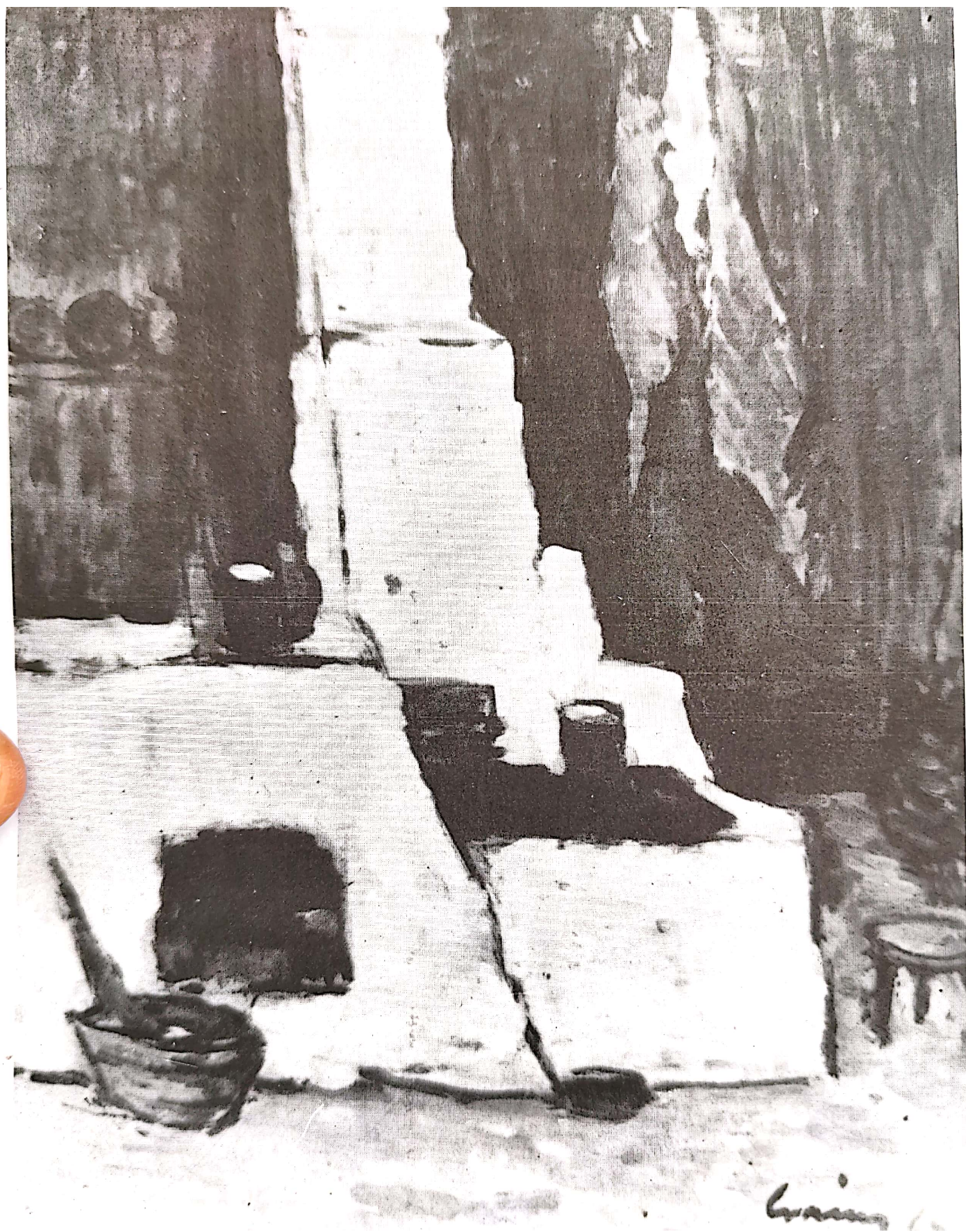

Iliaș - Lucian 1964

31. CÎNTĂRIREA RECOLTEI

32. PEISAJ DE TOAMNĂ

Crane

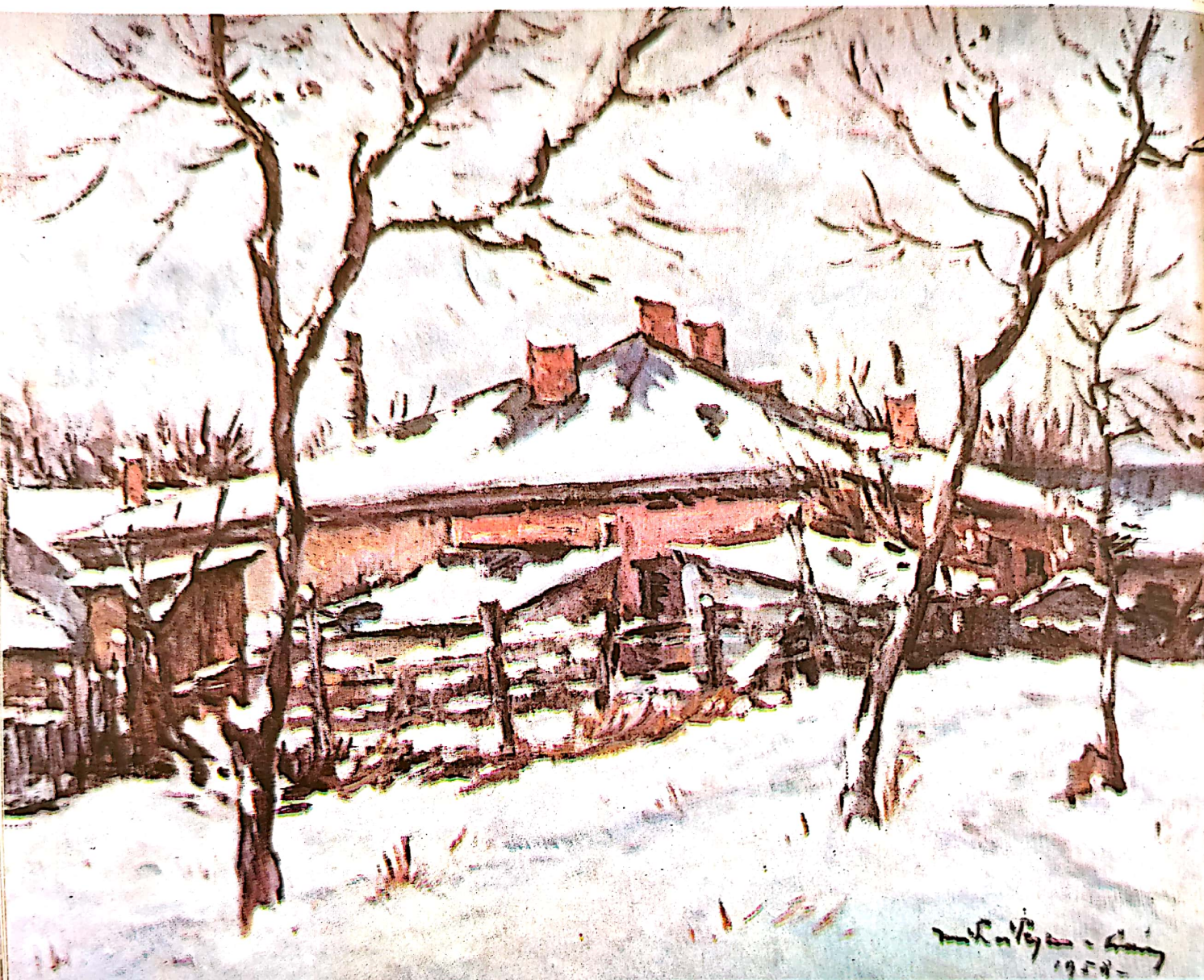
33. VATRĂ

34. HANUL LUI TOPOR

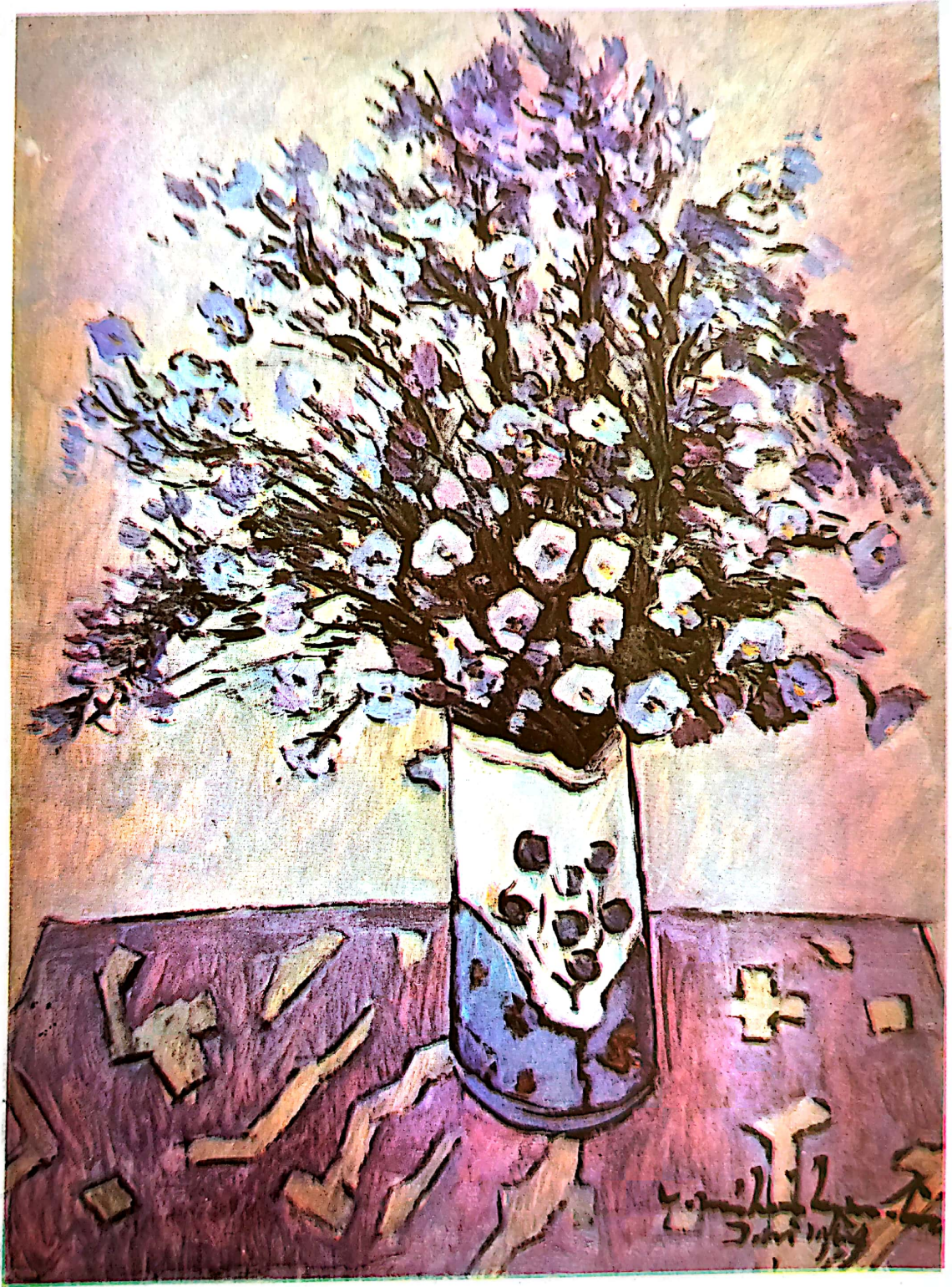

35. CASE TĂTĂREȘTI

36. PEISAJ DE IARNA

37. CAMPANULE

40. PEISAJ DIN SIBIU

38. PRIMA ZĂPADĂ

39. NATURĂ STATICĂ
CU HRIBI

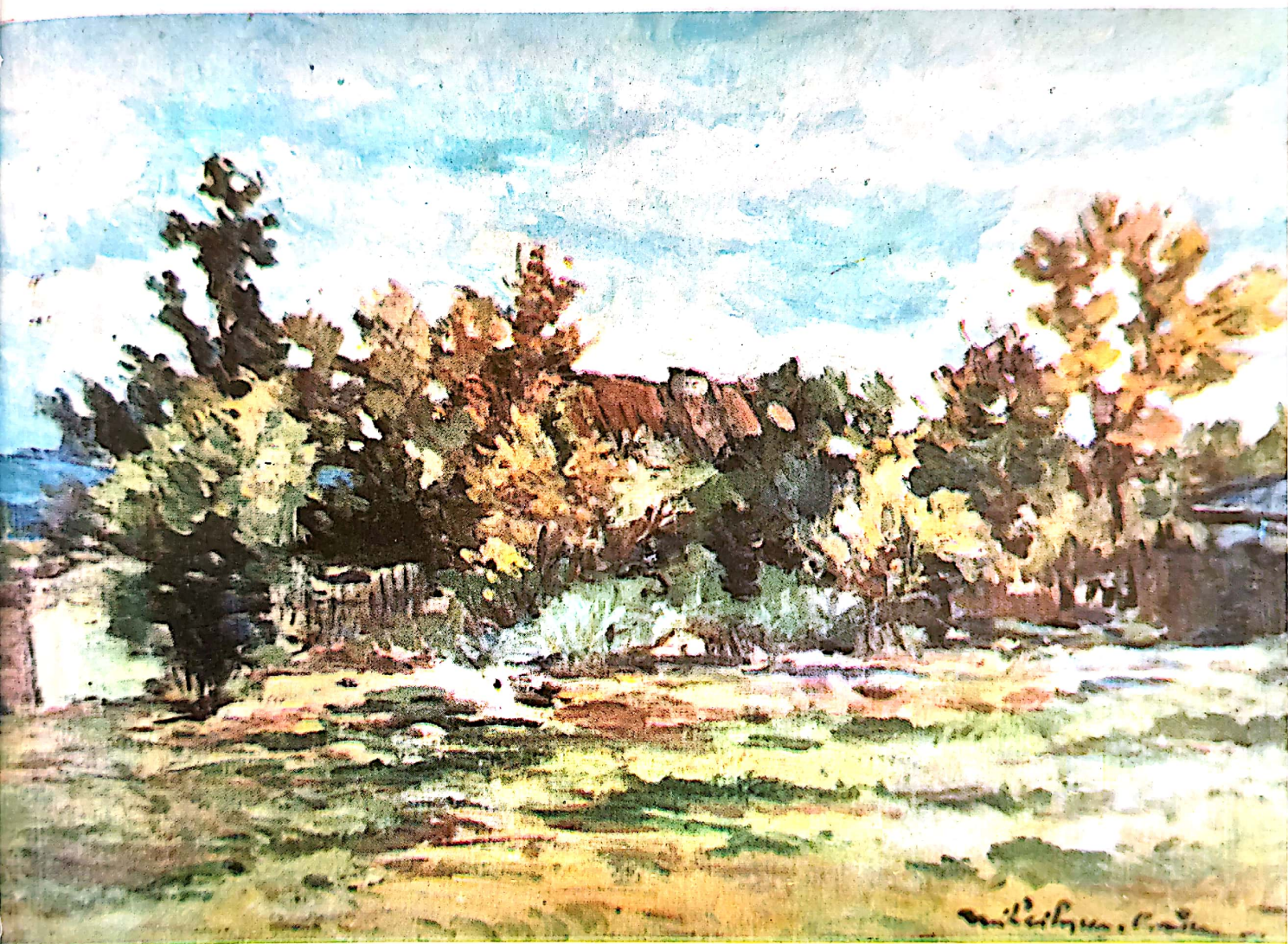

Winter in Wien
Juni 1901

41. FLORI — VIZDOAGE GALBENE

42. TOAMNĂ LA VIȘAN

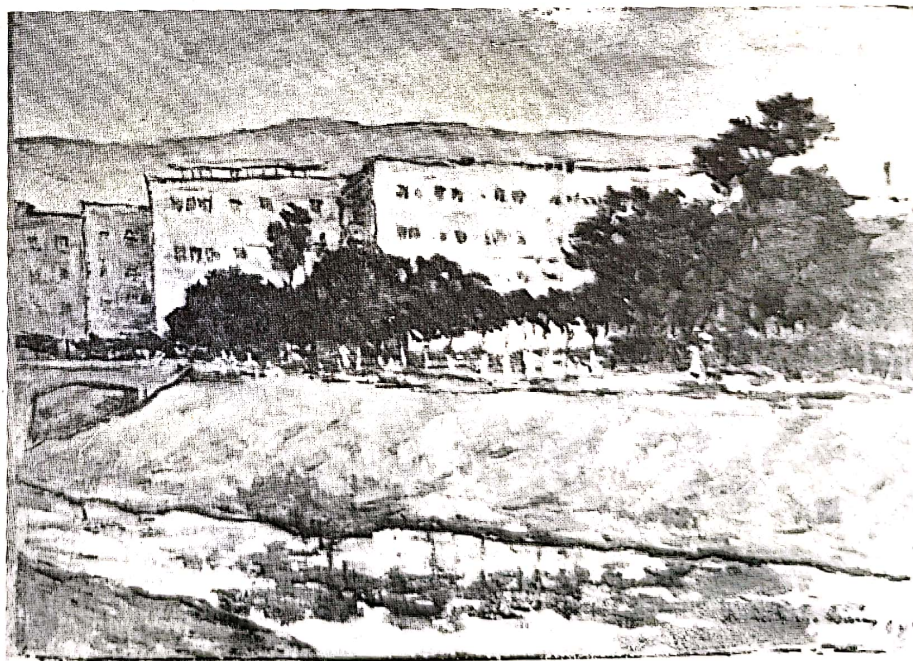

43. FLORI DE TOAMNĂ

44. MARGINE DE SAT ȘI CLĂI DE FÎN

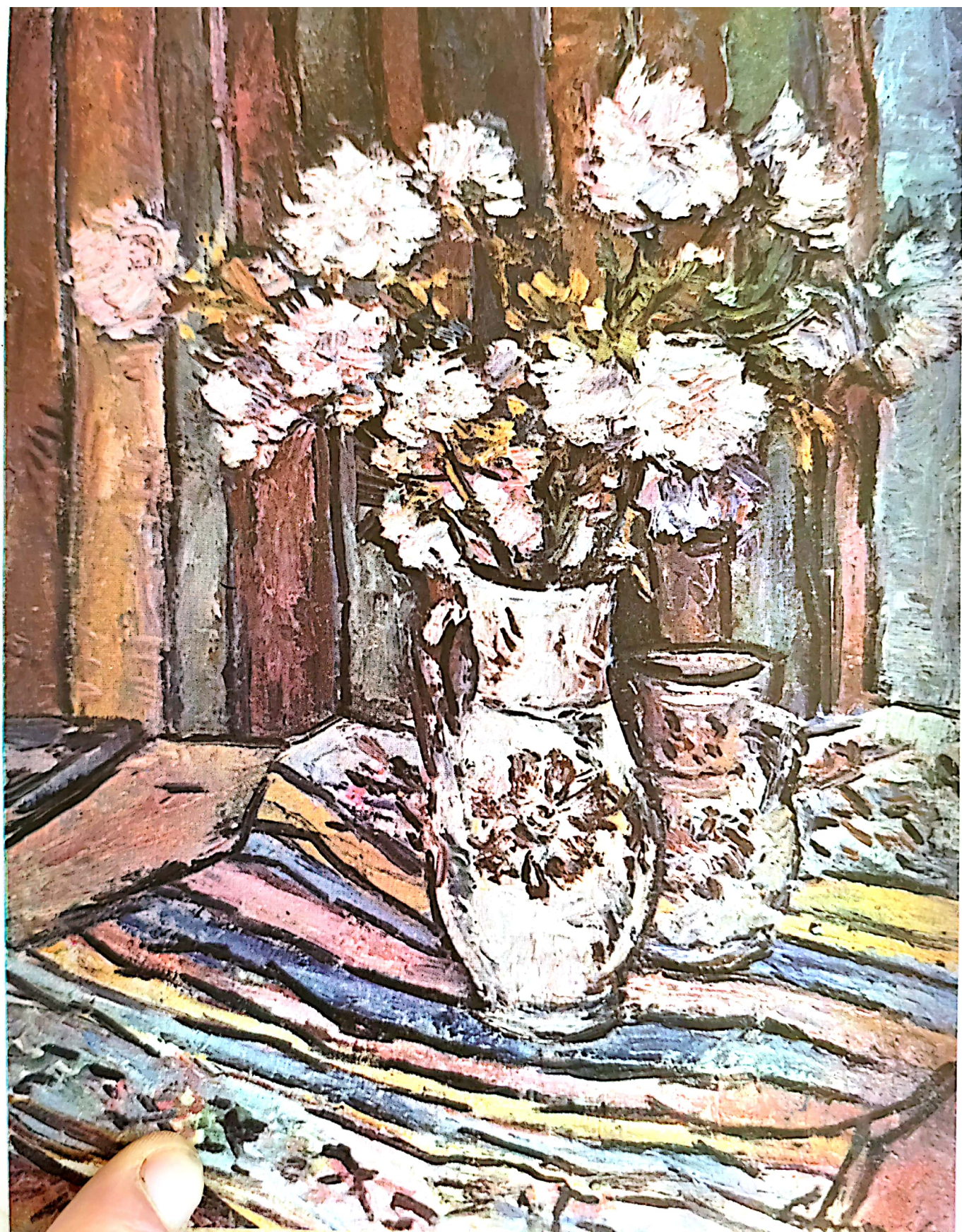
45. ÎN IAȘUL NOU –
SPLAIUL BAHLUI

46. FLORI

47. FLORI DE TOAMNĂ

48. NATURĂ STATICĂ CU MERE ÎN CĂUȘ

49. VIOARA PICTORULUI

50. NATURĂ MOARTĂ CU MERE ȘI CĂRȚI

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- DRĂGUȚ VASILE, FLOREA VASILE, GRIGORESCU DAN, MIHALACHE MARIN,
Pictura românească, Editura Meridiane, București, 1976.
- BARBOSA, OCTAVIAN, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane,
București, 1976.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Valori ale picturii românești în Muzeul de artă din Iași*, Comitetul
pentru cultură și artă al județului Iași, Iași, 1970.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Pictori ieșeni*, Editura Meridiane, București, 1972.
- OPRESCU GEORGE, POPESCU MIRCEA, SCHILERU EUGEN ș.a., *Artele plastice
în România după 23 August 1944*, Editura Academiei R.P.R., București, 1959.

CATALOAGE

- Saloanele oficiale de artă plastică ale Moldovei*, Iași, pe anii 1940—1947.
- Expozițiile regionale și interregionale de artă plastică ale Moldovei pe anii 1948—1968.*
- Expozițiile interjudețene și anualele de artă plastică*, Iași, pe anii 1968—1982.
- Expoziția Victor Mihailescu-Craiu*, Iași, 1973.
- PARADAISER, MARIA, *Trei decenii de creație plastică ieșeană, 1944—1974*, Iași, 1974.
- VASILESCU, CORNELIU, *Expoziția retrospectivă Victor Mihailescu-Craiu*, București,
1975.
- Expoziția Victor Mihailescu-Craiu*, Iași, 1977.
- DUMITRAȘCU, LAURENȚIU; CIUCĂ, VALENTIN; NADLER, EMANUEL; SMEU,
ILEANA, *Cratu, Expoziție retrospectivă*, Piatra-Neamț, 1980.

PERIODICE

- BURILEANU H., *Popas printre artiști. Alte aspecte la expoziția din 1935 a studenților Aca-*
demiei de arte frumoase, în „Opinia”, Iași, anul XXXI, nr. 8465, 4 iulie 1935.
- CIOPRAGA, CONSTANTIN, *Victor Mihailescu Craiu*, în „Cronica”, Iași, anul XVI, nr. 26
(904), 26 iunie 1981.
- CIUCĂ, VALENTIN, *Două retrospective*, în „România literară”, București, anul XIII,
nr. 49, 4 decembrie 1980.
- CIUCĂ, VALENTIN, *Natură și peisaj la Mihailescu Craiu*, în „Cronica”, anul XV, nr. 46
(772), 14 noiembrie 1980.

- C. V. GR. (COBAN V. GRIGORE), *Pictorul V. Mihallescui*, în „Luptătorul“, Iași, anul X, nr. 179, 1 decembrie 1938.
- COMARNESCU, PETRU, *Cronica plastică. Salonul pictorilor și sculptorilor ieșeni*, în „Însemnări ieșene“, Iași, anul V, vol. XIII, nr. 2, februarie 1940.
- COM. P. (COMARNESCU, PETRU), *Victor Mihallescui Craiu*, în „Arta Plastică“, București, anul V, nr. 5/1958.
- COMARNESCU, PETRU, *Calitățile și neajunsurile picturii ieșene*, în „Flacăra Iașului“, Iași, anul XIV, nr. 3676, 22 iunie 1958.
- DIMA, AL., *O expoziție de pictură la Casa Universității. Triptic local. V. Mihallescui-Craiu, Otto Briese, Leandru Popovici*, în „Flacăra Iașului“, Iași, anul XV, nr. 4101, 8 noiembrie 1959.
- FILIP, VASILE, *Anotimpurile lui Craiu*, în „Cronica“, Iași, anul XII, nr. 41 (611), 14 octombrie 1977.
- GHEORGHIU, VAL, *Escala numită Craiu*, în „Cronica“, Iași, anul IX, nr. 13 (426), 29 martie 1974.
- GHEORGHIU, VIRGIL, *Cronica plastică. Expoziția Victor Mihallescui* (str. Lăpușneanu), în „Opinia“, Iași, anul XXXII, nr. 8749, 10 iunie 1936.
- GORIAN, VAL, *Prin atelierele pictorilor ieșeni. La Victor Mihallescui Craiu*, în „Flacăra Iașului“, Iași, anul XVIII, nr. 5260, 4 august 1963.
- ILISEI, GRIGORE, *Unicitatea artistului*, în „Cronica“, Iași, anul XVII, nr. 5 (835), 29 ianuarie 1982.
- ILISEI, GRIGORE, *Retrospectiva Craiu*, în „România literară“, București, anul XV, nr. 31, 29 iulie 1982.
- I. GR. (ILISEI, GRIGORE), *Iernile lui Craiu*, în „Convorbiri literare“ Iași, anul LXXXIX, nr. 12 (1168), decembrie 1983.
- LEON, AUREL, *Expoziția pictorului Victor Mihallescui*, în „Opinia“ Iași, anul XXXII, nr. 8736, 24 mai 1936.
- LEON, AUREL, *Arta ieșeană la Expoziția Lunii Moldovei. Expoziția pictorilor și sculptorilor ieșeni*, în „Opinia“, Iași, anul XXXIII, nr. 9144, 28 septembrie 1937.
- LEON, AUREL, *Confesiuni. Victor Mihallescui Craiu*, în „Cronica“, Iași, anul VI, nr. 43 (298), 23 octombrie 1971.
- LEON, AUREL, *Taias prietenesc cu Victor Mihallescui Craiu, poet al culorilor fără moarte*, în „Cronica“, Iași, anul XIII, nr. 2 (624), 13 ianuarie 1978.
- LEON, AUREL, *Fermecătorul nostru contemporan Victor Mihallescui Craiu*, în „Cronica“, Iași, anul XVI, nr. 16 (794), 17 aprilie 1981.
- MIHAILESCU CRAIU, VICTOR, *Cronică muzicală*, în „Însemnări ieșene“, Iași, anul V, vol. XIII, nr. 2, 1 februarie 1940.
- MIHAILESCU CRAIU, VICTOR, *Raftamentul peisagistic*, în „Cronica“, Iași, anul XIII, nr. 25 (647), 23 iunie 1978.
- MIHAILESCU CRAIU, VICTOR, *Muzicalitatea cromatică*, în „Cronica“, Iași, anul XVI, nr. 39 (817), 25 septembrie 1981.

- MOCANU, VIRGIL, *Retrospectiva Victor Mihallescui Cratu*, în „România literară”, București, anul VIII, nr. 50, 11 decembrie 1975.
- NEGOIȚĂ, LĂPTOIU, *Expoziția teșenilor la Cluj-Napoca*, în „Steaua”, Cluj-Napoca, anul XXX, nr. 10 (389), octombrie 1979.
- NEGRU, RADU, *În atelierul lui V. Mihallescui Cratu*, în „Iașul literar”, Iași, anul XV, nr. 3, martie 1964.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Expoziția Victor Mihallescui Cratu și Constantin Gheorghiu*, în „Flacăra Iașului”, Iași, anul XXVI, nr. 7472, 26 septembrie 1970.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Expoziția Victor Mihallescui Cratu*, în „Flacăra Iașului”, Iași, anul XXIX, nr. 8358, 4 august 1973.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Expoziția „Case memorabile”*, în „Flacăra Iașului”, Iași, anul XXXI, nr. 8873, 5 aprilie 1975.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Victor Mihallescui Cratu la „Dalles”*, în „Cronica”, Iași, anul X, nr. 49 (514), 5 decembrie 1975.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Victor Mihallescui Cratu în guașă, acuarelă, cărbune*, în „Cronica”, Iași, anul XVII, nr. 28 (858), 9 iulie 1982.
- PARADAIS, CLAUDIU, *Un poet al culorii*, în „Convorbiri literare”, Iași, nr. 12/1983.
- PARADAISER, MARIA, *Expoziția Victor Mihallescui Cratu*, în „Flacăra Iașului”, Iași, anul XXXVIII, nr. 11104, 19 iunie 1982.
- POGONAT, ALEXANDRU, *Pictorul Victor Mihallescui*, în „Opinia”, Iași, anul XXX, nr. 8161, 6 iulie 1934.
- POPOVICI, ALEXANDRU, *Victor Mihallescui*, în ziarul „Iașul”, anul VI, seria II-a, nr. 111 din 11 august 1938.
- PRUT, CONSTANTIN, *Două retrospectivă: Victor Mihallescui Craiu (pictură) — Mac Constantinescu (sculptură)*, sala „Dalles”, în „Contemporanul”, București, nr. 48 (1516), 28 noiembrie 1975.
- ȚĂRANU, ION, *Craiu*, în „Cronica”, Iași, anul XV, nr. 44 (770), 31 octombrie 1980.
- ZAHARIA, D. N., *Craiu: Om și natură*, în „Cronica”, Iași, anul XVII, nr. 5 (835), 29 ianuarie 1982.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

1. AUTOPORTRET
ulei pe carton; 0,400×0,350 m; semnat st. jos: Mihailescu Craiu; nedatat (1940); Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.
2. MOȘ COSTACHE (DULGHERUL)
guașă; 0,450×0,330 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 1957; Iași, Muzeul de artă.
3. PORTRET DE COPIL
ulei pe carton; 0,390×0,330 m; semnat și datat dr. sus: V. Mihailescu Craiu 41; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.
4. CASĂ VECHIE
ulei pe carton; 0,470×0,390 m; semnat și datat st. jos: V. Mihailescu Craiu 46; Iași, Muzeul de artă.
5. DUPĂ MUNCĂ
ulei pe carton; 0,570×0,700 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 1967; Iași, Muzeul de artă.
6. PORTRET DE FEMEIE (GEORGETA MIHAILESCU CRAIU)
ulei pe pânză; 0,350×0,300 m; semnat și datat st. jos: V. Mihailescu Craiu 1941; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.
7. PORTRET DE MUNCITOARE
ulei pe carton; 0,510×0,360 m; semnat st. jos: Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.
8. EROUL (CHEMAREA PĂMÎNTULUI)
acuarelă pe carton; 0,490×0,640 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 1957; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.
9. PRIN VISCOL
ulei pe pânză lipită pe carton; 0,650×0,870 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 957; Iași, Muzeul de artă.
10. PORTRET DE ȚĂRAN DIN VÎNĂTORI
ulei pe pânză lipită pe carton; 0,840×0,640 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 62; Iași, Muzeul de artă.
11. CAP DE FETIȚĂ
ulei pe carton; 0,390×0,355 m; semnat dr. jos: Craiu; nedatat (1942?); Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.
12. PORTRET DE MUNCITOR
ulei pe carton; 0,720×0,550 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 955; Iași, Muzeul de artă.
13. ÎN SATUL MEU
ulei pe carton; 0,450×0,600 m; semnat și datat st. jos: Craiu 1967; Iași, col. Bibliotecii Filialei Academiei R.S.R.
14. POPAS
ulei pe pânză lipită pe carton; 0,520×0,720 m; semnat dr. jos: Mihailescu Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.
15. ȚĂRAN DE LA FLĂMÎNZI
ulei pe carton; 0,880×0,500 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 63; Iași, Muzeul de artă.
16. SFÎRȘIT DE SĂPTĂMÎNĂ
ulei pe carton; 0,450×0,670 m; semnat dr. jos: Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.
17. PALATUL CULTURII DIN IAȘI
guașă; 0,330×0,470 m; semnat st. jos: V. Mihailescu Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.
18. VECHIUL MEDEAN
ulei pe pânză lipită pe carton; 0,520×0,690 m; semnat st. jos: V. Mihailescu Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.

19. FLORI ÎN ULCICĂ PE LĂICER
ulei pe carton; 0,460×0,330 m; semnat și datat st. jos: Craiu 62; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

20. PEISAJ INDUSTRIAL
ulei pe carton; 0,660×0,900 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 1960; Iași, Muzeul de artă.

21. LA G.A.C. VÎNĂTORI
ulei pe carton; 0,550×0,720 m; semnat dr. jos: Mihailescu Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.

22. STRADA COȘBUC DIN IAȘI
guașă; 0,340×0,480 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 58; Iași, Muzeul de artă.

23. VATRĂ CU MOTOCEI LA HUMULEȘTI
ulei și guașă pe carton; 0,580×0,680 m; semnat dr. jos: V. Mihailescu Craiu; nedatat; însemnare autografă: Interior la casa Creangă; Iași, Muzeul de artă.

24. TĂIETORUL DE LEMNE
ulei pe pînză lipită pe carton; 0,540×0,400 m; semnat și datat st. jos: Craiu 1958; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

25. PEISAJ DE IARNĂ
ulei pe carton; 0,500×0,650 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 54; Iași, Muzeul de artă.

26. LUMINIȘ
ulei pe carton; 0,530×0,730 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 57; Iași, Muzeul de artă.

27. VATRĂ VECHĂ DIN STEPĂ
ulei pe pînză lipită pe carton; 0,710×1,040 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 1957; Iași, Muzeul de artă.

28. DORMITORUL PICTORULUI
guașă; 0,370×0,485 m; semnat și datat dr. sus: V. Mihailescu Craiu 58; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

29. NATURĂ STATICĂ CU ULCIOR ȘI CÂNI

ulei pe carton; 0,450×0,500 m; semnat dr. jos: Mihailescu Craiu; nedatat (1955–1961); Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

30. HANUL „TREI SARMALE”
ulei pe carton; 0,440×0,640 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 196(1); Iași, Muzeul de artă.

31. CÎNTĂRIREA RECOLTEI
ulei pe carton; 0,670×0,850 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 964; Iași, Muzeul de artă.

32. PEISAJ DE TOAMNĂ
ulei pe carton; 0,510×0,730 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 1961; Iași, Muzeul de artă.

33. VATRĂ
ulei pe carton; 0,620×0,440 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 67; Iași, Muzeul de artă.

34. HANUL LUI TOPOR
guașă; 0,480×0,640 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 1964; Iași, col. Claudiu Paradais.

35. CASE TĂTĂREȘTI
guașă; 0,430×0,570 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 64; Iași, col. Claudiu Paradais.

36. PEISAJ DE IARNĂ
ulei pe pînză lipită pe carton; 0,590×0,740 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 1958; Iași, Muzeul de artă.

37. CAMPANULE
ulei pe carton; 0,720×0,500 m; semnat și datat dr. jos: V. Mihailescu Craiu, Iași 1964; Iași, Muzeul de artă.

38. PRIMA ZĂPADĂ
ulei pe carton; 0,500×0,750 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 68; Iași, Muzeul de artă.

39. NATURĂ STATICĂ CU HRIBI
ulei pe pînză; 0,380×0,510 m; semnat și

datat st. jos: Mihailescu Craiu 62; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

40. PEISAJ DIN SIBIU

ulei pe carton; 0,700×0,500 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu, Sibiu 1969; Iași, Muzeul de artă.

41. FLORI — VÎZDOAGE GALBENE

ulei pe pânză; 0,650×0,500 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 65; Iași, Muzeul de artă.

42. TOAMNĂ LA VIȘAN

ulei pe pânză lipită pe carton; 0,440×0,640 m; semnat dr. jos: Mihailescu Craiu; nedatat; Iași, Muzeul de artă.

43. FLORI DE TOAMNĂ

ulei pe carton; 0,500×0,500 m; semnat și datat st. jos: Mihailescu Craiu 1957; Iași, Muzeul de artă.

44. MARGINE DE SAT ȘI CLĂI DE FÎN

ulei pe carton; 0,490×0,680 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 1966; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

45. ÎN IAȘUL NOU — SPLAIUL BAHLUI

ulei pe pânză lipită pe carton; 0,530×

×0,730 m; semnat și datat dr. jos: Mihailescu Craiu 64; Iași, Muzeul de artă.

46. FLORI

ulei pe carton; 0,350×0,500 m; semnat și datat dr. jos: Victor Mihailescu Craiu 74; Iași, col. Claudiu Paradais.

47. FLORI DE TOAMNĂ

ulei pe carton; 0,730×0,560 m; semnat și datat dr. jos: Craiu 65; Iași, Muzeul de artă.

48. NATURĂ STATICĂ CU MERE ÎN CĂUȘ

ulei pe carton; 0,510×0,720 m; semnat și datat st. jos: V. Mihailescu Craiu 1965; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

49. VIOARA PICTORULUI

ulei pe carton; 0,650×0,480 m; însemnare autografă jos: Omagiu lui Paganini, regele violoniștilor, Craiu 71; Iași, col. prof. Mihai Mihailescu Craiu.

50. NATURĂ MOARTĂ CU MERE ȘI CĂRȚI

ulei pe carton; 0,370×0,540 m; semnat st. jos: Craiu,; nedatat; Iași, Muzeul de artă.

LE LYRISME MÉDITATIF DE LA PEINTURE DE VICTOR MIHAILESCU CRAIU

Originaire du village de Belcești, département de Iași, Victor Mihailescu Craiu est né le 1er janvier 1908. Il était le premier-né des époux Ernest Mihailescu Craiu de Războieni-Neamț et Elena Mihailescu (née Popovici) de Belcești, agriculteurs tous deux, mais qui occupaient leurs loisirs à écouter de la musique ou à lire les œuvres des grands classiques de la littérature roumaine.

Il passa son enfance d'abord dans son village natal, puis à Miroslava, où ses parents s'étaient installés quelques années après sa naissance et, enfin, à Spinoasa où vivaient ses grands-parents maternels et où il retourna chaque été à l'époque des vacances lorsque sa famille se fut définitivement établie à Iași, en 1919.

Il fit ses études primaires à l'école élémentaire «Mihail Kogălniceanu» de Iași, ses secondaires au Séminaire pédagogique universel de la même ville, où il passa aussi son baccalauréat en 1927, s'inscrivit ensuite à l'Académie de Commerce de Bucarest qu'il quitta peu après, et suivit les cours de la Faculté de droit et de philosophie de l'Université de Iași (1929—1933). En 1931, lorsqu'il était en deuxième année, il s'inscrivit à l'Académie des beaux-arts de la même ville où il eut le privilège d'étudier la peinture sous la direction de Ștefan Dimitrescu et de Nicolae Tonitza, deux des meilleurs peintres roumains de l'entre-deux-guerres.

Parallèlement à ces multiples préoccupations, il étudiait la musique pour son plaisir et interprétait avec un réel talent des morceaux de Bach, Paganini, Enescu, Haendel et surtout Beethoven. Sa passion pour la musique transparaît aussi dans ses toiles, l'artiste étant persuadé qu'il «n'avait rien peint d'autre pendant toute sa vie que de la musique».

Lorsque le jeune Craiu s'inscrivit à l'Académie des beaux-arts, celle-ci passait par de grandes transformations, se renouvelant du tout au tout. À la différence des professeurs antérieurs — Gheorghe Panaitescu, C. D. Stahi, Emanoil Bardasare, Gheorghe Popovici — qui imposaient à leurs élèves le respect strict des canons académiques, Ștefan Dimitrescu et N. N. Tonitza avaient pour principe essentiel de donner aux élèves une formation différenciée, en fonction de la sensibilité, du tempérament, de la capacité perceptive et du talent de chacun séparément. Que les leçons de probité artistiques dispensées par ses deux maîtres aient porté leurs fruits dans le cas de Craiu, les œuvres de cet artiste, leur accomplissement, sont là pour en témoigner, de même que ses propres confessions.

Se consacrant peu à peu totalement à son art, Victor Mihailescu Craiu en arrive à confondre sa biographie avec son œuvre. Les lignes de force et les traits définitoires de sa personnalité artistique se font remarquer dès les premières expositions personnelles qu'il organisa de 1934 à 1936, donc peu après la fin de ses études à l'Académie des beaux-arts de Iași, étant estimé par les journaux de l'époque «un talent vigoureux et original» qui allait «faire à l'avenir honneur à l'art roumain». Au début, il se trouva cependant sous l'influence de Ștefan Dimitrescu et de N. N. Tonitza. Les tons graves, gris, sobres, dont parlaient à cette époque les commentateurs de ses œuvres semblaient redevables en premier lieu à l'atmosphère chromatique générale de l'œuvre de Dimitrescu. Ses tableaux étaient peints avec une pâte consistante; une luminosité tranquille, presque visqueuse, en atténuait les vibrations. Il nous faut cependant préciser que son lyrisme des débuts

était profond et grave, jamais angoissé ou sombre, comme le pensaient certains commentateurs, mais bien plutôt méditatif.

L'évolution du peintre vers la lumière, vers la vibration intense, vers d'amples orchestrations chromatiques, se produisit peu à peu, laborieusement, grâce à d'incessants exercices destinés à le rendre maître de tous les secrets du métier, à lui permettre de conquérir sans cesse de nouveaux horizons et attitudes. Mais il ne se lança jamais dans des aventures gratuites, ne prit jamais des risques inutiles, se refusa à diluer la consistance picturale par amour de la polychromie et des effets lumineux, et ne perdit jamais la profondeur poétique, ce lyrisme méditatif qui constitue le trait essentiel de son œuvre.

L'héritage artistique que nous a laissé Craiu se monte à quelques milliers d'œuvres à l'huile, à l'aquarelle ou à la gouache, auxquelles s'ajoutent un nombre impressionnant d'esquisses, de dessins, d'études, au crayon, au charbon ou à l'encre de Chine, qui attestent une activité laborieuse, un esprit d'observation aigu et une persévérance tenace, témoignant toutes de son aspiration incessante pour atteindre à la perfection.

Obéissant aux conseils de Tonitza et de Dimitrescu, mais aussi à ses propres impulsions, Craiu n'a peint que ce qui le tentait, ce qu'il aimait le plus: la terre de ses ancêtres et ses beautés, les fruits qu'elle dispense généreusement et les gens qui l'habitent, — c'est-à-dire des paysages, des fleurs et des natures mortes, des portraits et des compositions, inspirés surtout de la vie de nos villages. Il a excellé dans la représentation des fleurs et des scènes paysannes mais surtout des paysages qui évoquent les splendeurs de sa patrie, engendrées par la nature ou par les hommes, comprises et ressenties comme des réalités primordiales et pérennes de la spiritualité roumaine, auxquelles nous devons notre sceau autochtone, notre originalité, l'identité unique de notre créativité. Qu'ils soient de la campagne ou de la ville, ses paysages peuvent être groupés en quatre grands cycles, représentant les quatre saisons, dont l'artiste a su surprendre la poésie spécifique. De ce point de vue, Craiu se définit, par excellence, comme un peintre passionné des automnes et des hivers qu'il a peints de main de maître et avec une participation affective qu'aucun de ses collègues d'école ou de génération n'a pu dépasser.

En français par MICAELA SLĂVESCU

Redactor: DAN PINETA
Tehnoredactor: VIRGIL STRUGARIU

Bun de tipar: 17.XII.1984; Apărut: 1984; Coll de
tipar: 2; Planşe: 20.

Intreprinderea poligrafică Sibiu
Șoseaua Alba Iulia nr. 40
Republica Socialistă România.

